

Universitäts- und Landesbibliothek Bonn

Srboyn Ep'emi Asorioy Meknowt'wn gorcoć a'ak'eloć

Ephraem <Syrus>

Vienna, 1921

urn:nbn:de:hbz:5:1-72593

Goussen
4°

3139

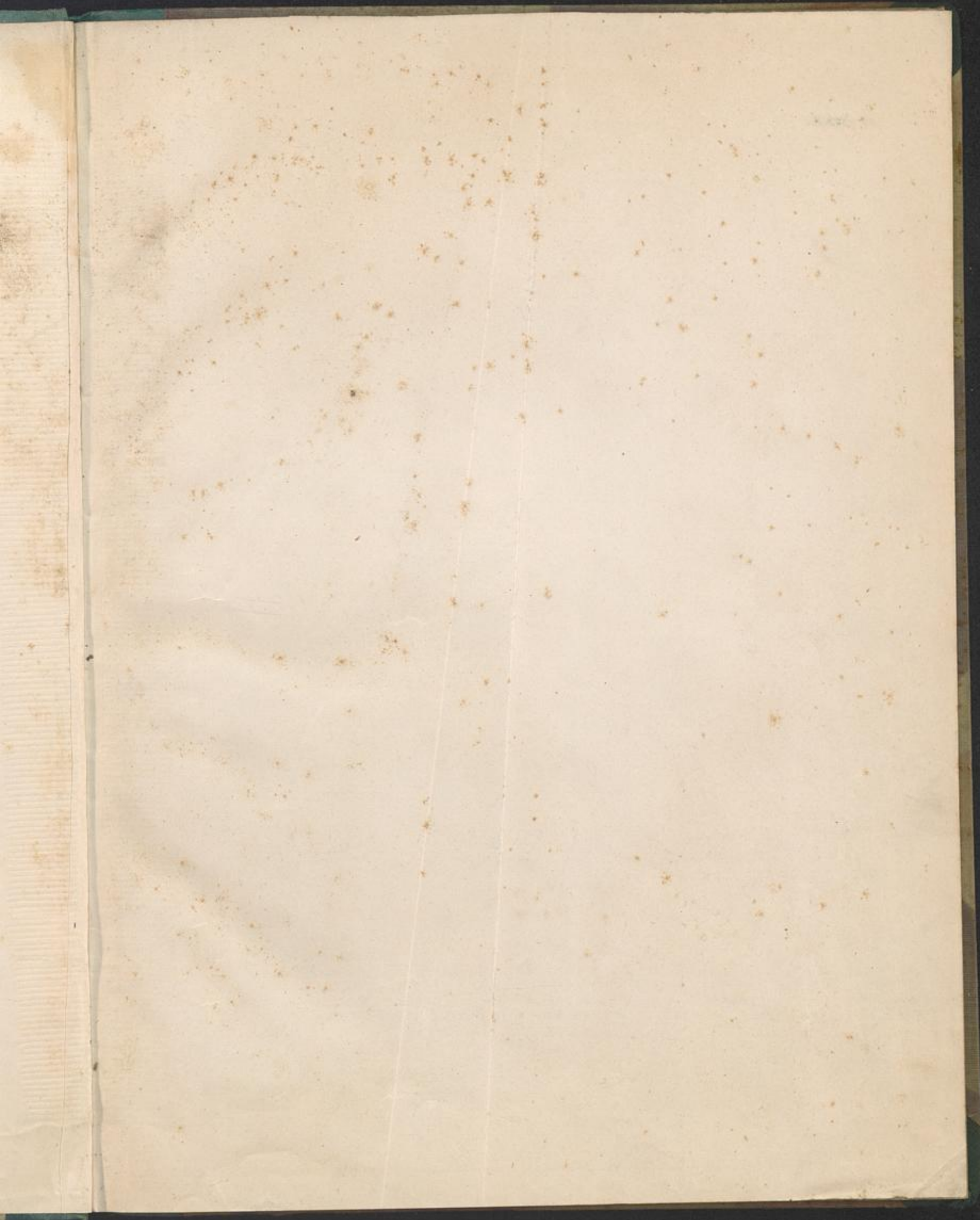
Bibl. Goussen

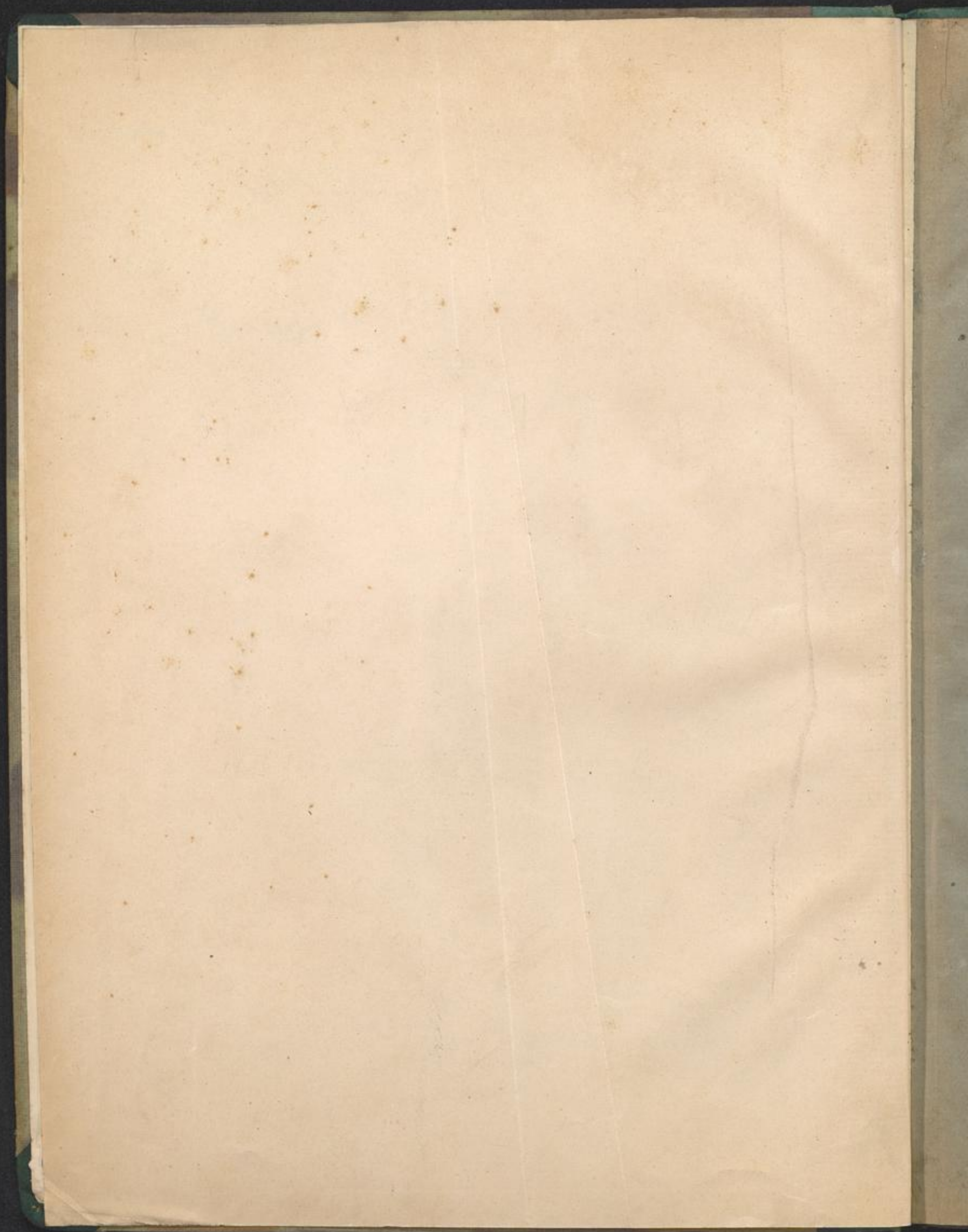
3139

40

Goussen 4' 3139

300
Ephraem
Kommentar z. Apostelgeschichte

ՔՆՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՆԱԽՆԵԱՅ ՀԱՅՈՑ

ՀԱՏՈՐ Բ. — ԴՐԱԿ 1

ՍՈՒՐԲ ԵՓՐԵՄ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՅ ԱՌԱՋԵԼՈՅ

ՀՐԱՏԵՐԵԿԵՑ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Կ. ԱԿԻՆԵԱՆ

ՄԽԻԹ. ՈՒԽՏԷ

ՎԻԵՆՆԱ

ՄԻԼԹԵՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1921

Bibl. Goussen

Bibl. Goussen

ՍՐԲՈՅՆ ԵՓՐԵՄԻ ԱՍՈՐԻՈՅ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԺՈՅ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ Վ. ԱԿԻՆԵԱՆ

ՄԽԻԹ. ՈՒԽՏԷ

ՎԻԵՆՆԱ

ՄԻՐԱՐԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

1921

3139

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Հայագէտն Փ. Կոնիքիը 25 Հոկտեմբեր 1919 թուակիր նամակաւ ուղղելով ինձ Cambridge-էն հարցումներ Յովհ. Ոսկերեւանի Գործք առաքելոց մատենին Մեկնութեան հայերէն թարգմանութեան մասին, ի մէջ այլոց ուշադրութիւնս կը հրաւիրէր մեր Մատենադարանի Թ. 571 ձեռագրին սկիզբը պահուած Գործոց հատակոտոր մեկնութեան վրայ եւ կը յաւելուր. «Իցիւ թէ կարենայի գտնել Եփրեմի Գործոց մեկնութեան ամբողջական ընագիրը», որուն գոյութեան երաշխաւոր էր Գէորգ Սկեւոացի:

Այս հարցումներն առիթ ընծայեցին ինձի ուսումնասիրելու Գործք Առաքելոց մատենին վերաբերեալ հայերէն գրականութիւնը, յատկապէս մեր Թ. 571 ձեռագիրը, որուն սկիզբը (Թղ. 1ա—22ա) պահուած էր Գործոց անանուն մեկնութիւնը: Հ. Տաշեան (Յուցակ, էջ 1037) այսպէս նկարագրած էր զայն.

«Ընտիր եւ ջղուտ լեզուաւ այս մեկնութիւնը դժբախտաբար քոլորովին հատուկտիր է, ոչ միայն սկզբէն եւ մէջէն թղթեր պակսելով, այլ նաեւ եղած թղթերուն գոնէ կէսը մասամբ պատռած եւ թղթիկներով նորոգուած ըլլալով, որով այն թղթոց տողերուն մեծ մասը կիսատ է:»

Համեմատութիւն մը Գէորգ Սկեւոացւոյ Գործք առաքելոցի խմբագիր մեկնութեան հետ, համոզեց զիս թէ անանուն մեկնութիւնն նոյն է Սկեւոացւոյ ծանօթ Եփրեմեան Մեկնութեան հետ: Ինձի առանձին հաճոյք էր Եփրեմի Մեկնութեան վերայայտնութիւնն աւետել անմիջապէս Հայագէտին, որ զիւտին կարեւորութիւնն նկատելով, փութաց յորդորել զիս ձեռնարկել տպագրութեան, պատրաստ ընծայելով ինք զինք ստանձնել տպագրութեան ծախքը: Երբ ես հետեւելով այս քաջալերութեան աշխատութիւնս պսակուած կը տեսնեմ, չեմ կրնար չյայտնել ջերմ շնորհակալիքս Հայերէնագէտին նաեւ հրապարակաւ այս ազնուամտութեան համար:

Թ. 571 իւր էական մասով օրինակուած է 1284 թուին ներսէս Մշեցւոյ Դպրոցն ի Գլաճոր: Ձեռագրին առաջին մասը՝ թղ. 1ա—22ա, որ գրուած է շատ գեղեցիկ քոլորզրով, աւելի հին կ'երեւայ քան 1284: Ցաւալի է որ ճիշդ այս մասը, ուր օրինակուած է Գործոց Մեկնութիւնը, մեծ թերոյթներ ունի՝ թղթեր ինկած կամ՝ կիսով պատուած ըլլալով, եւ այն շատ կանուխ ժամանակ մը, այնպէս որ նոյն իսկ ձեռագրին վերջին նորոգին չէ յաջողած փրկել զանոնք, թէեւ սա շատ երկիւղած գտնուած է հին քնագրին հանդէպ. ուր նկատուած է թէ թղթեր ինկած են, պակաս թղթերու համար դատարկ թղթեր աւելցուցած է՝ պակասն ապագային լրացնելու յուսով, իսկ ուր պատուած են թղթերն ըստ մասնէ՝ պատուածքն նորոգած է նոր թղթերով. նորոգուած են թղ. 8—9, 12—15, 17—21, պակասաւոր են թղ. 4—5, 10—12 (թղ. 11 դատարկ), 15—17 (թղ. 16 դատարկ): Մեծ թուով թղթեր ինկած են մասնաւորապէս սկզբէն, ուր կը գտնուէր Յառաջաբանական մուտքն եւ Ա. գլխոյն Մեկնութիւնը: Յառաջաբանական մուտքը նախաւոր եղաւ մեզի լրացնել այլուստ: Մեր Թ. 47 Պատճառաց գրքին մէջ Գրիգոր որդի Աբասու զետեղած է զլուխ մը՝ «Սկիզբն եւ պատճառ գործոցն առաքելոց սրբոյն Եփրեմի ասացեալ», որ ոչ այլ ինչ է, քայց եթէ Եփրեմի Մեկնութեան յառաջաբանական մուտքն եւ Ա. Գլխուն մեկնութեան սկիզբը: Այսու կը լրանար Թ. 571 ձեռագրին մէկ կարեւոր պակասը: Մեկնութեան մարմնոյն մէջ թղթերու անկմամբ կամ՝ պատառմամբ յառաջացած թերի էջերն եւ տողերը լրացնելու համար շերտանք վեր հանել ուրիշ օրինակ մը:

Այս պարագային մեզի ձեռնառու օգնական առինք Գէորգ Սկեւոացւոյ իմքագիր Մեկնութիւնն¹, որ կազմուած է զլխաւորաբար Եփրեմի եւ Ոսկերեանի² հետեւողութեամբ, ինչպէս ինքնին կը վկայէ (էջ 10). «զպայծառ ջանսն եւ զանմուտ արեգակունսն առաջնորդ ինձ ունելով զաւտոռած-ռաւոյց հասնալովն գոռի Եփրեմ» եւ զքրիստոսածաւալ աղբիւրն իմաստից

¹ Մեկնութիւն Գործոց Առաքելոց իմքագիր արարեալ նախնեաց յՈսկերեանէ եւ յԵփրեմէ: Ի Վննետիկ 1839, 8°, էջ 460:

² Սկեւոացի աշաց առջեւ ունեցած է Ոսկերեանի Գործոց Մեկնութիւնն Գր. Վկայասէրի 1077ին թարգմանութեամբ, որմէ օրինակ մը կը յիշուի ՆՃԲ. Կար. 1330, գրուած Յովհ. Արքայեղբոր խնդրանք ԺԴ. դարու Բ. կէսին (հմտ. 8էք-Մովսէսեան, Կարապետ նպ. Սասնեցւոյ Ներքողեան ... էջ 3-7): Կը յիշուին ուրիշ օրինակներ ալ ամդ Թ. 1227, 1331: Հմտ. եւ մեր Մատենադարանի Թ. 47, թղ. 145բ-146բ, 148բ-160բ (սկիզբն եւ ա. զլուխը, թղ. 146բ-148բ հատուած մը ուրիշ ծառէ): ԺԵ եւ ԺԶ զլուխները հրատարակուած են՝ Յովհ. Ոսկեր. Մեկն. Թղթոցն Պաւղոսի, Վննետիկ 1862, Բ, էջ 569-578:

զամենահոշակն զՈսկեքերան, գորոց սրբոց երկնյան¹ թագ ոտիցն բռնոն հարեալ ահի... օգնականութիւն տկար զօրութեանս առ ի քաւական լինել ինձ զխորհմաց եւ զպայծառափայլ նոցին քանս Մեկնութեան Գործոց սուրբ առաքելոցն զառանձնացեալսն երբեք եւ զհամաձայնեալսն ուրեք ընդելուզել հիւսմամբ իբրեւ զականս պատուականս, կամ իբրեւ զանթառամելի զանուշահոտ ծաղիկս բոլորելով կազմել պսակ յուսոյ աստուածասէր զլիսոյ ինդրողիդ ի փառս Աստուծոյ, իսկ ընդարձակ Մեկնութեան փափաքողներն կ'առաքէ "ի ծովածաւալ աղբիւրսն իմաստեց դիմեացեն... ի բունսն եւ ի լայնսն ասեմ" Մեկնութիւնսն, յորոց եւ այս այսչափ ծայրաքաղ համառօտեցաւ, Այսպէս նաեւ բուն Մեկնութեան խորագրին մէջ (էջ 13). "ի Գործոց առաքելոցն բուն եւ ընդարձակ Մեկնութեանց սրբոցն տեառն Եփրեմի եւ երանելոյն Թովհաննու Ոսկեքերանի այս համառօտ շարահիւսեցաւ, որպէս եւ տեսցես առնթն թանկցն յանցնիւր տեղողդ դրոշմաւ զանուանս սրբոցն հրամանաւ տեառն Թովհաննիսի աստուածապար Ուխտին Գոներոյ առաջնորդի, :

Խմբագիր Մեկնութեանս միայն տպագիր օրինակն ունիմ² աչաց առջեւ, որուն հիմ³ դժբախտաբար երկու շատ նորագոյն ձեռագիրներ ծառայած են. մին գրուած է 1600ին, իսկ միւսը անթուական է: Ասոնք ոչ միայն չեն պահած խմբագրողին անունը, որ ինչպէս հնագոյն ձեռագիրներն կը վկայեն⁴ Գէորգ Սկեւոացին է, այլ եւ "որեք որեք յանուանս հաւուածոցն շմարանեին, միոյն Եփրեմի ասացեալ եւ միւսոյն Ոսկեքերանի, : Այս շմարանութիւնն հաշտեցնելու համար "չանացաք, կ'ըսեն հրատարակիչք, առ ժամն ըստ կարի զանմիաբանսն հաւաստի առնել ի յոյն քնագրէ Ոսկեքերանին: Իսկ յԵփրեմեանսն, որոց չիք յոյն կամ⁵ ասորի քնագիր, ընտրելագոյնին յերկուց օրինակացն հպատակեալ⁶ անխախտ պահեցաք ամենայն ուրեք զանուան⁷, (Յառաջաբան):

Համեմատութիւն մը Թ. 571 ձեռագրին մէջ պահուած Եփրեմեան քնագրին եւ Սկեւոացոյ յառաջ քերած կոչումներուն իրարու հետ, կը պարզէ մեզի ճշդիւ այն իրողութիւնն, ինչ որ հրատարակիչք եզրակացուցած են Ոսկեքերանի հատուածներն յոյն նախաքնագրին հետ համեմատելով. "Մատենագիրն զհաւաքածոյ հաւուածսն ոչ ամենայն ուրեք ըստ թայիցն

¹ Դժբախտաբար ամենուրեք չէ յաջողած հրատարակիչներուն ճշդիւ զանազանել Եփրեմի եւ Ոսկեքերանի յատուկ կոչումները. յաճախ կը պատահին հատուածներ, որոնք Եփրեմի են եւ վերագրուած են Ոսկեքերանի. նոյնպէս հակառակէն. երբեմն ալ բոլորովին լրուած է հատուածին հեղինակը:

ձշդիւ գաղափարէ ի սկզբնագիր թարգմանութենէն գոր ունէր. այդ մեծաւ մասամբ գիմատուն պահեալ՝ յառեռուած առնէ յանձնէ եւ ինչ ինչ ի յօդուածս բանից»:

Արդեամբք ալ Սկեւոացի որչափ ալ խմբագիր Մեկնութիւն մը ուզած է տալ “զոտից Եփրեմի եւ Ոսկերեքեանի բունն հարեալ», խոստանալով ամէն անգամ՝ առնթներ նշանակել աղբիւրն, քայց հնաւտարիմ՝ չէ մնացած ամէն անգամ՝ սկզբնագրին, այլ թոյլ տուած է իրեն ազատութիւնը, փոփոխելու սկզբնագիրն՝ ինքնուրոյն ոճին պատշաճեցնելով լեզուն եւ քաջատրութիւնները, ի հարկին նաեւ յաւելումներ եւ յապաւումներ ներմուծելով:

Այսպիսի հանգամանաց մէջ որչափ ալ ստիպուած զգացինք զմեզ դիմել Սկեւոացոյ ձեռնտութեան, ուր Թ. 571 կը լքէր զմեզ, սակայն եւ այնպէս նաեւ իր օգնութեամբ հնարաւոր չեղաւ վերակազմել ամբողջական ընագիր մը:

Մեր վերակազմած ընագիրը ի սկզբան իրեն հիմ ունի Թ. 47, թղ. 143ա—145բ (A) եւ Թ. 305, թղ. 74բ—76ա (B): Բուն Մեկնութեան համար միակ ձեռագիրն էր Թ. 571, թղ. 1ա—22ա: Ասոր թերի մասերն լրացնել փորձեցինք Սկեւոացոյ պահպանած կոչումներէն: Վերջինս շատ նպաստեց մեզի ամբողջացնելու կիսատ տողերը. իսկ այն տեղերն, ուր թղթեր ինկած են ամբողջապէս, կարելոր տեսանք ամփոփել պարզապէս Սկեւոացոյ քով մնացած հատածներն, այն կարգաւ ինչպէս յառաջ քերուած են: Սկեւոացոյ օգնութեամբ լրացած տողերը նշանակուած են նոտրագիր, իսկ այն տողամասերը, ուր Սկեւոացի կը դադրի ձեռնտու ըլլալ, փորձած ենք ամբողջացնել ըստ իմաստին. այսպիսիք տպագրուած են շղագիր: Սկեւոացոյ պարզ կոչումներու ամփոփումն տուած ենք մանր գրով ծանօթութեանց մէջ: Այն ամէն կոչմունք, որոնք կը վերաբերէին մեր վերակազմած ընագրին, նկատի առնուած են ծանօթութեանց մէջ: Սկեւոացոյ օրինակին միայն կարելոր համարուած տարբերութիւնները նշանակած ենք. ընագիրն զուր տեղ ծանրաբեռնած պիտի ըլլայինք, եթէ ամէն անգամ՝ մի առ մի յառաջ քերէինք այսպիսի շեղումներ:

Եփրեմի Գործոց Մեկնութիւնը իբրեւ մասն նոյն հեղինակի նոր Կտակարանի գրոց Մեկնութեանց, թարգմանուած է անոնց հետ միաժամանակ, այն է Ե. դարու առաջին քառորդին, դասական ընտիր հայերէնով մը, որ

յամնայնի կը համընթանայ Նոր Կտակարանի Մեկնութեանց լեզուին:

Եփրեմ յօրինած է Մեկնութիւնս պատմական ոճով: Տուած է աւելի Գործք Առաքելոց մատենին պարզ յարասութիւն մը, քան անձուկ մտօր Մեկնութիւն մը, այնպէս ինչպէս օր. համար մեկնուած են Թագաւորութեանց մատենաները: Դրական (*didactic*) ուսումնասիրութեանց համար հետաքրքրական է այն այնչափ աւելի, որչափ սակաւաթիւ է Դ. դարէն նոյնաման Մեկնութիւն Գործոց:

Հետաքրքրական է մանաւանդ ի վեր հանել, թէ Եփրեմ իւր Մեկնութեան համար ինչ քնագիր գործածած է: *Fred. C. Conybeare* իւր յօրնուածին մէջ՝ *On the Western Text of the Acts as evidenced by Chrysostom, American Journal of Philology, 17 (1896), էջ 135—171*, քննութեան առնելով Գէորգ Սկեւոացոյ խմբագիր Մեկնութեան մէջ Եփրեմեան հատուածներն՝ կը նկատէ, թէ Եփրեմի ծանօթ եղած է հոս քնագիր մը, որ շատ նման է *Blass, Acta apostolorum... secundum formam quae videtur Romanam, Lipsiae 1896, էջ XIX* եւ շար. յիշուած քնագիր աղբիւրներուն, որոնք արեւմտեան, կամ ինչպէս ինքն աւելի կը միտի ընդունիլ, Գործոց հրովմէական խմբագրութեան ներկայացուցիչն են (*հմմտ. Byzantinische Zeitschrift 1897, էջ 195—196*): Այս կարգի խնդրոց քննութիւնն աւելորդ կը համարիմ յուզել հոս:

Կը յուսանք թէ Եփրեմի Գործոց Մեկնութեան կը յաջողինք շուտով կցել նոյն հեղինակին ուրիշ անտիպ մագորդներն ալ:

Վիեննա, 15 Օգոստոս 1921.

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉԸ

ՍՐԲՈՅՆ ԵՓՐԵՄԻ

ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՈՅ ԱԹԱՔԵԼՈՅ

143^ա Մատենագիր պրակս առաքելոց Ղուկասու աւետարանագրի է, որպէս
եւ ուսաք մեք: Երդ սա թէպէտ եւ մի յաշակերտաց անտի է, որ ոչ
յարեալ է ի Տէր մեր, բայց սակայն առաքելոցն ի սկզբանէ անտի յարէր:
Օք թէպէտ եւ ՂԼետարանն որպէս եւ լուաւ յաշակերտաց անտի գրեաց
148^բ նա. իսկ * զՂործս առաքելոցն զի գրեաց նա, ինքն իսկ անձամբ իւրով եղեւ տե- 5
սող եւ վկայ: Երդ սա իբրեւ ետես զխարդախմանս եթէ յէր Լետարանին
զոր գրեաց՝ առին արարին Լետարան յանուն Մանկութեան Տեառն մերոյ.
եւ ընկերք նոցուն զՎաղրութիւն Հարցուածոց յանուն Մարիամու եւ աշա-
կերտացն գրեցին, որք ասենն՝ Հետ ութուտան ամսոց վերացաւ անգրա-
նիկն, զորմէ առաքելքն իւր յետ քառասուն աւուր գրեն թէ վերացաւ 10
նա: Երդ զի խափանեցէ զխարդախութեան գիրսն զայլուսմանցն յաւետա-
րանէն Տեառն մերոյ՝ կրտսերութեան եւ երիցութեան՝ դնէ յսկիզբն մատե-
նագրութեան պրակս առաքելոցն սկիզբն աւետարանութեան Տեառն մերոյ եւ
կատարումն. զի ցուցցէ եթէ ամենայն գործ ուր եւ գտանիցի գրեալ յա-
նուն Տեառն մերոյ որ երեց է քան զմկրտութիւնն Հովհաննու եւ կրտսեր 15
է եւ անագան քան զաւր վերանայոյն իւրոյ յետ քառասուն աւուր, սա
աւտար եւ աւելորդ է ճշմարիտ աւետարանութեանն: Երդ վասն զի ասաց.
Եթէ ես ոչ երթամ՝ բարեխաւսն ոչ եկեսցէ առ ձեզ. արդ բարեխաւսն ի
կատարումն պենտակոստէին եկն եւ յայտ եղեւ թէ ի կատարումն քառա-
սուն աւուրն որպէս ասաց առաքելոցն վերացաւ նա. եւ սուտ եղեւ խար- 20
դախ բանն այլուսմանցն որ ասեն եթէ Հետ ութուտան ամսոց վերացաւ նա:

Խորհրդն վերջէ է. AB — 1-24 = G, 13, 1-14, 21: — 3 սակս այն
AB սա յարեր A: — 5 նայ AB: — 6 տեսող AB կայ B յաւետարանին
AB, այդէ G: — 7 յանուն տղայութեան Քրիստոսի: — 8 գիրս Հարցուա-
ծոց G: — 9 ամսոյ վարեցաւ AB, այդէ G: — 10 առաքելքն B: —
10 վարեցաւ AB: — 12 որք երիցութիւն եւ կրտսերութիւն գործոց ստեղ-
ծարանն զՏեառնէ Յիսուսէ G: — 14 հմտ. եւ G, 19, 4-5 որպէս կանխա-
գոյն ասացաք՝ ի սկզբն գործոցն եւ կատարած դնէ: — 15 երեց AB: — 16 է]
էր AB, այդէ G: — 18 աւետարանութեան A: — 19 պենտակոստէին AB:

Վրեաց դարձեալ վասն յարութեան Տեառն մերոյ եւ վասն վերանալոյ նորա եւ վասն գալստեան * Հոգւոյն յեր Գննտակոստէին: 144ա

Վրեաց եւ վասն սակաւութեան աշակերտացն եւ վասն յաւելուածոյն 25 որ աւր ընդ մէջն լինելոց էր նոցա:

Վրեաց եւ վասն բժշկութեան կողին յարգանդէ մաւր իւրոյ. այլ զի բժշկութեամբն ի քառասներորդ ամն երկու. հաղարքն յաւելան յեկեղեցի:

Վրեաց եւ վասն երթալոյն Սաւուղի ի Վամասկոս, եւ վասն տեսլանն որ եղեւ ի ճանապարհին, վասն կուրանալոյ եւ բանալոյ աչաց նորա, եւ հա- 30 լածանաց նորա ի Հէաստանի, եւ զի իջուցին զնա վանդակաւ ի պարսպէն եւ անց զնաց նա յԱրուսաղէմ:

Վրեաց եւ վասն իջանելոյն Հմառնի ի իդիա քաղաք. եւ վասն բժշկու- թեան այնորիկ որ զուլթ ամ անդամալոյծն էր:

Վրեաց վասն կնոջն երանելոյ, որ կրեացն ի ձեռն Հմառնի. եւ վասն 35 յայտնութեանն զի եղեւ ի վերայ նորա երթալ ի Աեսարիա, զի եւ ի ձեռն Առնանիոսի անթլիատի ելլէ նորոգապէս աւետարանութիւնն Տեառն ընդ Հեթանոսս:

Վրեաց վասն աշակերտութեան որ եղեւ յԱնտիոք ի ձեռն Պաւղոսի եւ Բառնարայ. եւ զի կոչեցան անդ նորոգապէս քրիստոնեայք:

Վրեաց եւ վասն Ագարի, որ մարգարէացաւ ի վերայ սովոյն որ եղեւ. 40 որ ի նմին Ժամանակի սովուն ետուն տանել աշակերտքն աւետարանի յիմեքէ որ ինչ էր նոցա ի պաշտաւն սրբոցն որ յԱրուսաղէմ:

Վրեաց եւ վասն Ագրիպայ զի սպան զՀակոբոս զիղբայրն Հովհաննու սրով. կամեցաւ սպանանել եւ զՊետրոս եւ ի նմին զիշերի ելոյծ զՀովթայն 45 հրեշտակն եւ չոգաւ ապրեցաւ ի Աեսարիա. այն զի նովաւ ընկալաւ Ագրիպ- պաս զհատուցումն մեղաց իւրոց, եւ մեռաւ նա յոր * դունս իրրեւ իջանէր ի 144բ բեմէ անտի իւրմէ:

Վրեաց եւ զայն, զի անջրպետեցան Պաւղոս եւ Բառնարաս ձեռնա- զրութեամբ առաքելոցն ուսուցանել ի Հեթանոսս:

Վրեաց զի հարաւ յաչս իւր Բարշումա կախարդ եւ զարմացումն կալաւ 50 զհեղեմոնն:

Վրեաց զբժշկութիւնն որ եղեւ ի ձեռն Պաւղոսի՝ կողին յորովայնէ մաւր իւրոյ, այն զի վասն բժշկութեան նորա աստուածս անուանեցին զՊաւղոս եւ զԲառնարաս:

23 պնտակոստէին B: — 32 լիդիայ AB: — 34 երանելոյ AB: —
35 երթեալ B Աեսարեայ AB: — 41 յիմեքէ B: — 43 Ագրիպայ AB: —
44 զՀովթայն B: — 45 Աեսարիայ AB Ագրիպաս AB: — 46 նա] նոցա B: —
50 քարշումա AB: — 51 զհեղեմոն AB: — 53 աստուածք AB:

Գրեաց վասն մաքառման նոցա, որ եղեւ յԱնտիոք ընդ Հրեայս աշա- 55
կերտք աւետարանին, որք կամէին հնազանդել զհնթանոսն, վասն այսորիկ
ի Շմաւոնայ եւ Հակոբայ:

Գրեաց վասն զի անջրպետեցան ի միմեանց Պաւղոս եւ Բառնաբաս, եւ զի
թլխատեաց զՏիմոթէոս՝ Պաւղոս ինքնին որ խափանիչ էր թլխատութեանն:

Գրեաց վասն զի արդեւան նորա խաւսել յԱսիա, եւ զի փութային երթալ 60
եւ անկանել ի Մակեդոնիա:

Գրեաց վասն աղջկանն վհկի, այն որ զիւթութեամբքն իւրովք մեծա-
ցուցանէր նա զտեարա իւր, եւ բժշկութիւն նորա յաճախեցոյց նեղութիւն
առաքելոցն:

Գրեաց եւ վասն շարժմանն որ եղեւ ի բանդին. եւ զհաւատալ բան- 65
դապետին:

Գրեաց եւ վասն գալոյ նորա ի Թեսսաղոնիկէ եւ զի արդեւաւ ի Հոգւոյն ոչ
խաւսել անդ, զի հալածէին զնա ի սկզբանէ իբրեւ եկն աւետարանել նոցա:

Գրեաց եւ վասն գալոյ նորա յԱթէնս եւ շրջել ընդ մեհեանս եւ զմա- 70
քառումն նորա ընդ փիլիսոփեսան:

Գրեաց վասն գալոյ նորա ի Աորնթոս եւ Հաան աշակերտութիւն որ բազ-
մացոյց եւ վասն Լպոդոսի:

145ա Գրեաց վասն Եփեսացւոց կրկին մկրտութեան. զի ի * մկրտութիւնն Հով-
հաննու մկրտեալ էին. եւ ընկալան ձեռնադրութեամբ նորա Հոգի յամենայն
լեզուս խաւսել:

Գրեաց վասն զաւրութեանց, որ ի ձեռն Պաւղոսի լինէին. եւ վասն
Հրէից քրմորդէացն, որ խորամանկութեամբ երգմենեցուցանէին ի վերայ զիւացն
յանունն Հիսուսի զոր Պաւղոսն քարոզէր:

Գրեաց եւ վասն հալածանացն որ յարեաւ ի վերայ նոցա յԱփեսոս ի 75
ձեռն Գեմետրիոսի ոսկերչի:

Գրեաց եւ վասն ժողովելոյն իւրեանց զիշերի ի վերնատուն անդր, եւ զի
ննջեաց այր մի եւ անկաւ մեռաւ եւ կեցոյց զնա Պաւղոս:

Գրեաց վասն կապանացն որ կային մնային նմա յԱրուսաղէմ. եւ վասն
մտանելոյն նորա եւ զի սրբեցաւ եւ եմուտ ի տաճարն. եւ զի խռովեցուցին 85
զքաղաքն ի վերայ նորա Հրեայքն ասիացիք:

Գրեաց վասն հարկւրապետին որ առաքեաց զնա առ հեղեմոնն, զի մի
կարծիցէ թէ առ աչաւք մատնեաց զնա ի մահ:

58 անջրպետեաց B: — 60 յԱսիայ AB: — 61 անկանիլ ի Մակեդո-
նիայ AB: — 62 վհկի AB իւրով AB: — 66 բանդապետի B: — 67 ար-
գելու B: — 68 ի սկսբանէ AB: — 71 վասն զո-ւ-ւ-ւ-ւ AB: — 72 Լպոդոսի AB:
— 73 Եփեսացւոյ B ի մկրտութեանն AB արդեւաւ B:

Վրեաց վասն դատաստանի նորա առաջին հեգեմոնին. եւ զի արգելաւ նա
ի բանդի անդ զերկեամ մի մինչեւ եկն այլ հեգեմոն:

90 Վրեաց վասն Պաւղոսի զի հեգեմոնն կամեցաւ տալ զնա պարգեւ շնորհիցն,
եւ զի երարձ բողոք ի կայսր, զի ի պատճառս կայսեր յառաջ քան զմահն
իւր քարոզեցէ նա ի Հռոմ քաղաքի:

Վրեաց վասն իջանելոյ նորա ի ծով եւ վասն զբաւանաց կուտակեալ
ալեացն զի յարեան ի վերայ նորա. եւ զի ասաց ցնա հրեշտակն ի տեսլանն
95 թէ որ յամենայնէ որ ընդ քեզ են ի նաւիդ՝ ոչ կորիցէ:

Վրեաց վասն քարին որ պատեցաւ զբաղկաւն նորա. եւ զի ճաւճեցաւ
եւ ընկէց զնա ի բաց եւ ոչ փնտեաց նմա ինչ:

* Վրեաց վասն մտանելոյն նորա ի Հռոմ. եւ զի ետ նա վարձ զերկեամ 145բ
մի տանն ի վաստակոց ձեռաց իւրոց՝ իբրեւ շահէր նա ի հանապազորդ մարդ-
100 կանէ, որ մտանէին առ նա:

Ա. Օայս ամենայն զրեաց Վուկաս աւետարանագիրն, որպէս եւ ի օկղբան
բանից իւրոց այսպէս ասաց. Օքանն առաջին, վասն որոյ սկիզբն արարի ասել,
ո՛ր թէոփիլէ, որ է սիրելի Աստուծոյ. ոչ եթէ Վործք առաքելոցն են զոր
ասելս պատրաստեալ եմ, այլ զոր ինչ սկսաւ Տէր մեր առնել: Եւ արդ
5 զինչ իցեն զոր արարն, բայց եթէ զոր աւետարանէինն արար զգրեալս Վու-
կաս: Եւ երբ սկսաւ առնել. ի մկրտութենէն Հովհաննու: Եւ երբ դարձեալ
կատարեաց. յորում աւուր հրամայեաց առաքելոցն ի Վալիլեա քարոզել
զաւետարանն: Օորս ընտրեացն. այս ինքն յամենայն հեթանոսաց որ կոչե-
ցեալն էին նորա. ցոյց զանձն իւր, զի եկաց յետ խաչին ոչ առանց նշանաց
10 այլ բազում նշանաւք եւ արուեստիւք, զոր ինչ արարն զքառասուն աւրն,
իբրեւ երեւէր նոցա յամենայն նմանութիւնս. եւ ասէր վասն արքայութեանն
զոր քարոզէր յառաջ քան զմահն իւր:

90 Պաւղոսի հեգեմոնն զի կամեցաւ AB: — 91 ի պատճառ AB: —
92 նայ AB: — 96 ճովճեցաւ AB: — 97 ընկեց A: — 100 նայ AB:

Ա. 1 զայս զի այս B: — 9—11 = G. 20, 9—12: — 10 նշանորք B,
որն AB ի քառասուն աւուրս G: — 12 հմար. G. 21, 18. զմահ A: Հ-
իւրեքն AB յորդէի յետեւն. այլովքն հանգերձ, որում փառք յաւի-
տեանս ամեն: Ուրի Վործք Ա, 4—Բ, 14 հմարեւոյն Միւսն ինչն AB
երկուսն զի T ինչն հմարեւոյն G ինչն հմարեւոյն յետեւն երկուսն
հմարեւոյն զի ինչն հմարեւոյն յետեւն հմարեւոյն:

* Այլ զի բնութեան ինչ պէտք ունելով տխուհեմեւ կերակրոյ, այլ զի-
ջանելով առ ի ստոյգ ցուցումն յարութեանն: Էջ 21:

* Եւ քանզի զարհուրեալք էին, նախ ի Վալիլեա եհան զնոսա, զի ան-
կասկած եղեալք լուիցեն զասացեալսն: Եւ իբրեւ լուան, քառասուն ահա ընդ
նոսա զեգերելով աւուրս՝ պատուիրէր նոցա յերուսաղէմէ մի մեկնել եւ մի եւ-
նել ի քարոզութիւն նախ քան զընդունել Հոգւոյն: Որպէս զդիմուորս ոչ որ

Բ.

1 * ալ կային զնոքաւք: Ախաւ քարոզել զաւետարանն յիւր Պինտակոստէին. ոչ
ասէ՝ խղճուղ արբաք մեք, այլ Հոգւով սրբով լըաք մեք: Արդ զմտաւ ածէք
եւ յիշեցէք զկանխասաց Հոգին ի բերանոյ Յովել մարգարէին եւ տեսէք զոր
ինչ յայնմ ժամանակի խառնեցաւ եւ յաւուրս փրկութեան հարց մերոց որ 5

Թողու խառնիլ ի ճակատ նախ քան զսպառազինելն, եւ ոչ զերկվոր առանց
կառավարի, այսպէս զսոսա առանց գալոյ Հոգւոյն ոչ Թողու մտանել ի հան-
դէս մարտի եւ յաղթահարիլ: Եւ դարձեալ վասն բաղմաց՝ որ հաւատալոց էին
յնրուսաղէմէ, հարկ արար նոցա մնալ անդէն: Եւ դարձեալ զի մի ասիցեն
Հրեայքն թէ զծանօթս թողեալ, առ անծանօթսն ելին առ ատելութեան կամ
վասն փառաց, եւ սրտառուչ եղեալ ի բաց վազեցեն ի նոցանէ, սմին վասն
նոցունց իսկ խաշողացն նախ տան զաւետիս յարութեանն յայնմ քաղաքի՝ ուր
անիրաւ սպանանեն զՔրիստոս ի նոցանէ եղև: զի եւ արտաքոյքն եւս հեթա-
նոք գիւրաւ հաւանեցին, տեսանելով զսպանողսն Քրիստոսի հաւատացեալս
ի նա, եւ զխաշողսն քարոզս յարութեան նորա: Էջ 22:

* Եփր. Ոսկ.: . . . Եւ զի շատաց՝ թէ ես մկրտեմ գծեղ Հոգւով սրբով,
այլ թէ մկրտիցիք. ուսուցանելով զմեզ խոնարհել: Այլ զի ինքն էր որ մկրտէր
զնոսա Հոգւովն՝ ի վկայութենէն Յովհաննու յայտ է. զի ասաց. նա մկրտեցէ
զձեզ Հոգւով սրբով եւ հրով: Էջ 24:

* Եւ զայս այնքան պնդութեամբ, զի եւ զօրս զայս վերանալոյ իւրոյ՝ զոր
եւ աչք իւրեանց տեսին՝ ոչ կամեցաւ յայտնել նոցա: Էջ 28:

* Զի առջիք զօրութիւն եւ քաջալերութիւն ի գալ Հոգւոյն ի ձեզ,
եւ ելջիք ի վերնատանէն եւ լինիջիք յայտնիք տիեզերաց, վկայք յարութեան
իմոյ, եւ որոց լուսյքն եւ տեսէքն յինէն ոչ միայն յերուսաղէմ քաղաք
խաշողացն, ուր զարհուրեալ իսկ էք, այլ եւ առ Համրացիս եւ յամենայն
աղգս: Էջ 30:

* Այլ որպէս Եղիս տեսանելովն Եղիշէի վերացաւ, զի մի ասիցեն թէ
Յեզաբել սպան զնա, զի եւ նշանքն որ ի ձեռն Եղիշէի հաւատարիմ առնէ
զվերանալն նորա, նոյնպէս եւ նշանքն որ ի ձեռն առաքելոցն՝ հաւատարիմ
առնէ զվերանալն Տեառն, զի մի ասիցեն թէ զողացան զնա: Եւ ամպն ծած-
կեաց զնա յաշաց նոցա. յայտ է ներքոյ անցանելով, զի մի կարի աշխատեցին
առաքելքն ի հայելն զՏեառն նորա: Էջ 31:

* Զի ի թիւս մեր էր, ասէ, բնդ մեզ: Ո՛վ. յայտ է զի Յուդա: Եցոյց
զՏեառն մարգարտութիւնն՝ որ բնորեաց զնա, իրրու գիտէր զնա: «Ի թիւս
մեր էր, ասէ, եւ հասեալ էր նմա վիճակ պաշտամանս այսորիկի՝ Վիճակ կոչէ
զառաքելութիւնն, ցուցանելով թէ յԱստուծոյ շնորհացն ունին զամենայն:
Որպէս զՂեւտացիսն յայնժամ իւր ինքեան բաժին բնորեաց Աստուած, եւ
ոչ ետ նոցա վիճակ բնդ ցեղսն Խորայելի: Էջ 38:

* Երբմէ անկաւ Յուդաս զնալ ի տեղի իւր: Ոչ յայն, որ լուսաւորն է,
զոր խոստացաւ նմա Տէր, այլ ի խաւարին: Էջ 42:

* Չայն սաստիկ հոգմոյ եղև ի տան անդ ուր ժողովեալ էին աշակերտքն
Յիսուսի. եւ հոտ անոյշ բուրբէր ի սաստկութենէ հոգմոյն եւ տունն ամե-
նայն լնոյր: Էջ 45:

* Նիւս. Եփր. «Եւ ելից զամենայն տունն յորում նստէին», եւ զիսորդ
հոգմն լնոյր զտունն. յայտ է՝ անոյշ հոտով եւ պայծառ լուսով: Էջ 45:

* Եւ նստաւ իւրաքանչիւր ի վերաց նոցա: Այս ինքն լեզուքն երեւեալք
նստան ի վերայ միոյ միոյ ի նոցանէ: Յայտ է զի իւրաքանչիւրքն նստան յանց-
նիւրսն, բոլորեքեան մասունքն առ մի մի ի նոսա վերանստեալ: Էջ 47:

եղեւ ի Սինաքերիմ արքայէն Ասորեստանեաց, խորհրդով կատարեցաւ ահա
այսաւր փրկութեամբս հեթանոսաց: Յանդիման ձեր գործովք եւ արդեամբք
կատարին. քանզի զայն զոր ասաց Աստուած թէ Յաւուրս յետինս առաքեցից
զողի եմ ի վերայ ամենայն մեղեաց, եւ մարդարեացին ուստեք ձեր եւ
10 զստեք ձեր, եւ երիտասարդք ձեր տեսիլս տեսցեն. ահա այսաւր կատարե-
ցաւ արդեամբք եւ գործովք. որպէս զի բարբառն վերին եւ հոտաներքին եւ
լեզուքս որ ի մեզ ամենեւեան խաւսին՝ վկայեն մեզ: Աւարուք այսուհետեւ
ոչ զբանս Վալիւեացւոց, այլ զբանսս առաքելոց, որ Հոգւոյն սրբոյ արժանի եղին:
Արդ Յիսուսն այն որ անան ի Վաղարեթ, այրն այն, որ երեւեցաւ նշանաւք
15 եւ արուեստիւք, զոր ինչ արար Աստուած ի ձեռն նորա: Վարդէին զնա նոցա
այր, զի իբրեւ կաթն տայցեն նոցա զաւետարանութիւնն, զի յորժամ կա-
տարեացին եւ եղեցին հաստատեալք, քարոզեցեն նոցա դատաւոր եւ արարիչ
եւ Աստուած իբրեւ ճշմարիտ կերակուր: Այս, ասէ, որ զատեալ * մեկնեալ 1բ
էր խորհրդովքն Աստուծոյ. այսմ ամենայնի, զոր ինչ գութ արարէք ընդ նա,
20 զի զնա յարոյց Աստուած. վասն զի ոչ էր պարտ եւ պատշաճ թէ մնացէ ի
գթոխս, այն որ Վաւիթն երգեաց զնմանէն, թէ Ասաց Տէր ցՏէր իմ, նիստ
ընդ աջմէ իմմէ. եւ դարձեալ ասաց. Ոչ թողեր զանձն իմ ի գթոխս եւ ոչ
ետուր սրբոյ քում տեսանել զապականութիւնն: Զի ոչ եթէ ի վերայ Վաւ-
թին կատարին այսոքիկ, յայտ է, զի գերեզման Վաւթի մինչ ցայսաւր առ
25 մեզ է: Իայց զՅիսուս Աստուած յարոյց, եւ մեք եմք վկայք նորա. եւ մեզ
վկայեն ահաւասիկ բարբառն եւ հոտն, եւ ամենայն լեզուքն զոր աւասիկ
առաջի ձեր խաւսիմք մեք: Ոչ այսուհետեւ Վաւթն որ թաղեալ է ի միջի
ձերում, վերացաւ յերկինս, այլ որդին Վաւթի, այն որ խոստացաւ նմա ի
ձեռն Վաւթի աթոռն Աստուծոյ. քանզի գրեաց. Ասաց Տէր ցՏէր իմ, նիստ

* Իբրեւ եղեւ բարբառս այս, եկն միաբան բազմութիւնն եւ խռնե-
ցաւ: Չայնն որ գայր յերկնից՝ լսելի եղեւ ամենայն քաղաքացեացն. եւ հոտն
որ ի բռնութենէ անտի հողմոյն բուրէր, զբազումս ժողովեաց ած անդր. այս է
բարբառն որ եղեւ:
Էջ 49:

* Սոքին իսկ այսոքիկ զորս շարժեաց բարբառն ահագին եւ ած ժողո-
վեաց հոտն անուշութեան, իբրեւ տեսին զՎալիւեացիսն զի խօսէին յամե-
նայն լեզուս՝ զարմացան, ըստ որում ասէ. «Զի լսէին յիւրաքանչիւր լեզուս
խօսել նոցա»: Այլ մի ոք կարծիցէ առաքելոցն ի բարբառն հայրենի խօսել եւ
լսողացն յիւրաքանչիւր լեզուս լսել:
Էջ 49:

* Զի որպէս առաւօտն նշան է ծագմանն արեւու, եւ նշանքն յաւուր
խաչին Քրիստոսի գուշակ հեղման Հոգւոյն Աստուծոյ:
Էջ 55:

* Որոյ լոյս պարզեացն հեթանոսաց եւ մերիկ ծխոյն խաչահանուաց ի
խնդրել ի նոցանէ զվրէժ արեանն Քրիստոսի եւ արդարոցն. եւ խաւարի ի
վերայ նոցա արեգակն նախ քան զըմբռնելն զնոսս ի լիճ հրոյն, զորմէ ասէ.
Մինչեւ եկեալ իցէ օր Տեառն մեծ եւ երեւելի:
Էջ 56:

Բ. 7 արդեամբք T: — 14 այր T: — 15—18 քարոզէին — Աստուած =
G. 58, 13—15: — 25—27 բայց — խօսիմք = G. 62, 23—25:

ընդ աջմէ իմմէ: Արդ ի վկայութենէ մարգարէիցն եւ Վաւթի, զոր ածին ձեզ, 30
եւ ի բարբառոյս զոր լուարուք, եւ հոտս անուշութեան զոր առնուք դուք,
եւ ամենայն լեզու զոր խաւսիմքս մեք եւ լեք դուք ամենայն տունդ խորայէլի,
որ ժողովեալ են այսաւր աստ, գիտացին եւ ծանեան, թէ արար զՔրիստոս
եւ նստոյց զնա ընդ աջմէ, զայս Հիսուս, զոր դուք ի խաչ հանէք:

Իսկ ոմանք ի նոցանէ իբրեւ տեսին զլանս մարգարէիցն, զի երկրորդէր 35
2ա Հ մաւռն արդեամբք, այլ եւ լեզուքն իսկ վկայէին * վասն նորուն, զահի հարան
եւ սկսան ասել ցնա. Իսկ զի՞նչ արասցուք եւ կեցցուք: Ասէ ցնոսա. Իբրեւ
խոստովանիք յայն յորմէ ուրացարուք, եւ ապաշխարեսցիք եւ մկրտեսցիք յա-
նունն յայն զոր ի խաչն հանէք, թողութիւն նոր ծածկեալ է ի մկրտութեան
նորա, նա քաւէ զձեզ յանաւրէնութենէն, զոր գործեցէքն իբրեւ ի խաչն 40
հանէք զնա: Աւ յորժամ քաւիք եւ սրբիք եւ ապա պարզեալցն Հոգւոյն
զոր տեսէքս ի մեզ, արժանի լինիք դուք: Հանձին կալան բազումք, մկրտե-
ցան եւ յաւելան ի նոսա ոգիք իբրեւ երեք հազարք:

Գ. Վարձեալ իբրեւ երթային նոքա յեկեղեցին, բժշկեցին անդ կաղ մի
յորովայնէ մաւր իւրոյ: Աւ վասն զի ոչ գիտէր եթէ զնացքն զինչ իցեն,
վազելով վազէր եւ մտանէր յեկեղեցի անդր: Այսաւ ասել յժողովուրդն որ
ժողովեցան անդ տեսանել զկաղն. Աստուած, ասէ, փառաւորեաց զԱրդի իւր
պէսպէս սքանչելեալքն զոր ինչ արար ի մէջ ձեր, եւ դուք անարգեցէք եւ 5
ուրացարուք զնա առաջի Պիղատոսի, այն որ կամեցաւ արձակել զնա, վասն
զի գիտաց թէ առ նախանձու մատնեցին զնա նմա, եւ խնդրեցէք զՎարարայ
եւ սպանէք դուք զզլուխ խոստացեալ կենացն, զի զնա յարոյց Աստուած, եւ
մեք եմք վկայք նորա. եւ մեզ վկայ բժշկութիւնս զոր ձեր ամենեցուն յան-
2բ դիման տուաք * մեք սմա: Արդ զի մի հատցէ զյոյս նոցա, վասն զի խաչեցին, 10
եւ ամենեւին սպառնալուռ կորիցեն, թեթեւացոյց ի նոցանէ Հ մաւռն յասելն
իւրում, թէ Վիտեմք մեք, ասէ, զի տխմարութեամբ գործեցէք դուք զայդ.
զնոյն ինքն զոր ասաց Տէրն թէ Աչ զիտեն զինչ գործեն. երկրորդեաց զնա
եւ Պաւղոս. Զի եթէ գիտացեալ էր ոչ ի խաչ հանէին զՏէրն փառաց:
Աստուած, ասէ, որ կանխեաց քարոզեաց ի բերան մարգարէիցն թէ չարչա- 15
րեացի Վրիստոս, սոյնպէս կատարեաց: Աւ ոչ եթէ դուք արարէք, թէպէտ
եւ առ նախանձու ձերում արարէք դուք. զի թէ մարգարէքն իբր ոչ կա-
մեցան եւ կատարեցան ի նոսա: Աչ ասէր թէ ապաշխարեցէք զի ջնջեցին
մեզք ձեր, եւ եկեցեն ձեզ ժամանակք հանգստեան՝ փոխանակ դատավճռին

36 արդեամբք T: — 38 յանուն T: — 39—42 թողութիւն — դուք = G. 66, 22—26:

Գ. 2 վասն զի — իցեն = G. 73, 39—40: — 3 անդ T: — 6 հար. G. 78, 8: — 7 հար. G. 77, 27—28: — 9 վկայ T: — 9—10 հար. G. 79, 15—16: — 10—11 զի մի — կորիցեն = G. 79, 29—30 հանուն: — 15 որ — մարգարէիցն, հար. G. 80, 34—35: — 19 ժամանակ T:

20 բարկութեան, որ ի ձեռն Վանիւնին եղեալ է ի վերայ ձեր: Արդ Մովսէս
ասաց թէ Մարգարէ յարուցէ ձեզ Տէր Աստուած յեղարց ձերոց իրեւ
զեւ, նմա լուծիք. զամենայն ինչ զոր խաւսեցի եւ ասացէ, զի Որդի Աստու-
ծոյ է. եւ վասն զի եւ մարգարէքն որ զինի Շմուելի խաւսեցան վասն այսոցիկ
աւուրց: Մի զրկեցիք յաւրհանութենէն զոր աւրհանեաց Աստուած զԱրա-
ամ եւ ասաց. Ի զաւակի քում աւրհանեցին ամենայն ազգ երկրի: Եւ վասն
25 այսորիկ առ ձեզ առաքեցաւ, ոչ զի սպանցիք զնա, * այլ զի աւրհանեցիք նովաւ: 3ա

Գ. Արդ զի պահեցին քահանայքն միւս եւս աւր, զի չարչարեցին զա-
ռաքեալն, այլ բժշկութեամբ կաղին որ եղեւ՝ յաւելան ի նոսա եւ եղեւ
հինգ հազար թուով: Արդ ածին զառաքեալն ի վաղիւ անդր, եւ վասն զի
ոչ տայր ձեռն չարչարել զնոսա բժշկութիւն կաղին որ կայր առաջի նոցա,
5 սպառնացան նոցա եւ արձակեցին: Բայց սակայն առաքեալքն զյարութիւն
Տեառն առաջի ամենայն մարդոյ աներկիւղ քարոզեցին. եւ յաւելին եւս
եւ ասէին, թէ Մեք զոր լուաքն ի նմանէ եւ զպարութիւն սքանչելեացն զոր
աւսաք ի նմանէ, ծածկել իսկ կարեմք:

Իսկ իրեւ եկին առաքեալքն եւ պատմեցին ընկերաց իւրեանց որ ինչ անցք
10 անցին, սկսան աղաչել իրեւ ասէին, թէ Վու ես որ ասացեր ի ձեռն Վաւթի
թէ Բնդէր զահի հարան հեթանոսք եւ ժողովուրդք խորհեցան սնոտիս. յան-
դիման եղին թագաւորք՝ Հերովդէս, եւ իշխանքն՝ Պիղատոս, եւ խորհեցան ի
միասին վասն աւժելոյ նորա: Արդ զԲրիտանոս զոր անարգեցին, զՀայրն զոր ոչ
անարգեցին՝ անարգեցին նովաւ. ժողովեցան թագաւորք Հերայեցեոցն՝ Հերով-
15 դէս եւ իշխանքն հեթանոսաց՝ Պիղատոս առնել զամենայն ինչ որ հրամայեցեր.
այսինքն զամենայն զոր զրեցեր ի մարգարէսն վասն Վրիտանոսի: Թէ ոչ ընդունին
զնա՝ նաեւ կամքդ իսկ քո կամեցան, եթէ եղիցի այս ամենայն ինչ որ գրեալ
է վասն մօանելոյն հեթանոսաց, վասն զի ոչ ընկալան զնա Հրեայքն. զի թէ
ընկալեալ էր զնա, որպէս մարգարէացաւն Օւաքարիա, ուրախութիւն լինէր
20 նոցա մուտն նորա առ նոսին. եւ զի տրամեցուցին եւ սպանին զնա՝ խլումն
եւ ցասումն եղեւ նոցա, որպէս եւ եդ ի վերայ նոցա Վանիւն զգատաւածիւն:

Խռովեցաւ աշխարհն ամենայն ի բարբառ խնդրուածոցն եւ պաղատա-
նաց նոցա. եւ լցան Հոգւով, եւ առանց երկիւղի խաւսէին նոքա ընդ ամե-
նայն մարդոյ որ կամէր լսել զլեւն նոցա: Եւ էր միաբանութիւն ի մէջ նոցա.

20 Վանիւն T: — 22 ասացէ T: — 24—25 մի — երկրի = հմմտ.
Գ. 83, 36: — 26 օրհանեցիք T:

Գ. 1 չարչարեցին T: — 3 անդ T: — 3—4 վասն զի — կաղին հմմտ.
Գ. 90, 23: — 6 քարոզեցին T: — 12 պիղատոսի T: — 13—14 դժբրիտանոս
— նովաւ = Գ. 94, 21—27: — 14—15 հայրն Գ, ժողովեցան Հերովդէս
եւ իշխանքն Հերայեցեոցն եւ Պիղատոսի հեթանոսաց T: — 15 պիղա-
տոսի T:

կարողք որ էին ի նոսա, զտացուածս իւրեանց վաճառէին եւ բերէին նոքա 25
 ի մէջ անդր՝ առ հանդերձանս աղքատաց որ աշակերտեայն էին եւ աշակեր-
 տէին: Այս ամենայն զի եղեւ, զի կատարեցեն զբան Տեառն մերոյ: Այլոն
 ընդ ամենայն զառառս յաւետարանութիւն առանց խղճի իրիք եւ առանց
 խափանուածոյ:

Ե. Սպանին զտունն Անանիանց, ոչ միայն զի գողացան եւ թաքուցին,
 այլ վասն զի ոչ երկեան, եւ կամեցան խարել զայնոսիկ յոր Հողին սուրբ
 ամենաքնին բնակեալ էր ի նոսա:

Վարձեալ միւսանգամ կալան կապեցին վասն բժշկութեանցն զոր առ-
 4 ա նէին. եւ արձակեցան նոքա ի հրեշտակէ անտի, զի եկեցցեն խաւսեցին վասն 5
 Վրիստոսի ի տաճարի անդ: Վահանայքն թողին զալ կալ ի տաճարի անդ
 յաղաւթս ընդ առաւաւտն. այլ նստան նոքա դատել զառաքեալսն. զի թէ
 ոչ առաւել իմն թուեցաւ չարչարանք առաքելոցն քան զաղաւթսն. զայլն
 նոքա նախ յեկեղեցի անդր, եւ մարթէին նոքա զի իրրու ուսուցանէին՝ ոչ
 լինէր նոցա կարաւորութիւն յղել զնոցանէն, այլ զործովք եւ արդեամբք 10
 կատարեցաւ ի նոսա բանն Տեառն մերոյ յասելն իւրում, թէ Որ սպանեցէ
 զձեզ՝ համարեցի թէ հաւատարիմ պաշտանեայ է Աստուծոյ: Արդ իրրեւ
 սպառնացան սպանանել զառաքեալսն՝ ապրեցոյց զնոսա Վամաղիէլ, որ իրրեւ
 երկեցուցանէր եւ տայր հաւանութիւնս քահանայիցն ի ձեռն այսոցիկ. Յա- 15
 առջ, ասէ, քան զժամանակս, այս ինքն յառաջ քան զճնունդ Տեառն
 մերոյ, կաց, ասէ, թաւազէ աւծեալ կախարդութեամբ եւ մոլորեցան զինի
 նորա չորեքհարիւր այր, որք եղեն ի մահուան նորա ոչինչ: Ապ զարձեալ
 Յուդա Վալիլեացի՝ յաւուրսն իրրեւ զրէին մարդիկ յաշխարհազիր անդր,
 ընդ որ ժամանակս ծնաւ Տէր մեր: Արդ զայս զի արար սատանայ յառաջ
 քան զճնունդ Տեառն մերոյ եւ ի ժամ ծննդեան, զի լուաւ նա զճննդենէն 20
 նորա ի նաւթմութենէ հրեշտակին, որ աւետեացն Օսթարիայի եւ Մա-
 րիամու եւ յայնմանէ զի արգելաւ չ մահոն ծերունի, զի մի ճաշակեցէ զմահ
 մինչեւ տեսցէ զՏէր Վրիստոս: Օ՛ի թէպէտ եւ ոչ մեռան առաքեալքն վասն
 հաւանութեանն Վամաղիէլի, բայց սակայն սպառնալով սպառնացան նոցա,
 զի մի խաւսեցին յանունն յայն: Իսկ առաքեալքն այլ ընդ այլոյ լսէին զայս. 25
 զի ի տաճարին եւ ի տան անդուլ եւ անդադար քարոզէին զՏէր մեր:

Զ. Յետ այսորիկ կալան զԱնանիանոս վասն նշանացն նորա եւ բազմա-
 բուստ իմաստութեան նորա: Եւ զի յամենայն ժամ զաւրաւոր մաքառմամբ ի

26 անդ T:

Ե. 1-3 սպանին — ի նոսա = G. 102, 30-34: — 5 խաւսեցին T: —
 9 անդ T: — 17 նորա T: — 18 յուդայ T: — անդ T: — 19-23 արդ —
 քրիստոս = G. 115, 16-18: — 25 հմ. G. 117, 3: — խաւսեցին T:

Զ. 2-3 զօրաւոր — խաւսեցուցանէր = հմ. G. 124, 16-17:

մարդարեւիցն՝ շուրջ ածէր զնոսա եւ խռովեցուցանէր. վասն զի ասէին նոքա զառաքելոցն թէ տղեաք եւ տխմարք են եւ դպրութիւն ոչ գիտեն:

Է. Սկսաւ Ստեփանոս երկրորդել նոցա յԱբրահամէ հանդերձ այլովք նախապետովքն որ եղեն զնմանէ. եւ եկն էջ մինչեւ առ Մովսէս. իրրու զի ցուցանէր զինչ աւրինակ անարգեցին հարք նոցա զՄովսէս, այն որ յԱստուծոյն առաքեցաւ. նոցա փրկիչ, սոյնպէս կան նոքա ընդդէմ Վարսապտի: Այն որ Մովսէսն ասաց զնմանէն թէ Մարգարէ յարուսցէ ձեզ Տէր իբրեւ զես, նմա լուիջիք: Եւ եցոյց զարձեալ զի թողին զխորան ժամուն եւ արարին զխորանն Մողորայ

3—4 վասն զի — յԱբրահամէ — Գ. 127, 35—37:

Է. 2 եկ T: — 3 զինչ — Քրիստոսի — Հմմտ. Գ. 141, 27—29: — Օրինակն Էջ և ա ինչի՞նչ է, զոր ինչն ինչն է Գ. 141, 27—29: — (5—5 Բ). Էջ Բ. 141, 27—29: Գ. 141, 28 համարներն Մեկնաբանէ: Այս համարն Գ. 141.

* Եւ զի յայտ արասցէ թէ ոչ այժմ եւեթ սկսաւ շարութիւն նոցա, այլ անդէն ի սկզբան ընտրութեան նոցա: Զի ահա եւ կոող երկիր պազանէին, որում եւ համբեր Աստուած. եւ զի թողին զպաշտօն զարմանալի ի խորանին Աստուծոյ եւ ընտրեցին զվրանն Մողորայ մեռելոտի կռօցն: Սմին վասն մեռելոտի պատկերան զոր պաշտեցին, նախառէ զանմտութիւն նոցա եւ զամբարշտութիւն. «Աւելք, ասէ, զվրանն Մողորայ», այս է պատճառ զոհիցն: Էջ 144:

* Վասն որոյ իբրեւ եցոյց զնոսա զի խորանն փառաց ընդ վրանն Մողորայ փոխանակեցին, եւ զտաճարն պարծանաց իւրեանց անարգեաց բարձրեալն. զի զինքեանս արասցեն նմա տաճար երկրիդին Աստուծոյ: Այլ զի ծանեալ թէ չեն ինչ օգտելոց, այլ սպանանել խնդրեն զնա, զուարճացեալ հոգւոյն ի նոսա իսկ դարձոյց զրանն կշտամբելով զկարծրութիւն նոցա մարգարէիցն ձայնիւ եւ ոչ յիւրմէ. «Ո խտապարանոցք, ասէ, եւ անթիփառք սրտիք: Որովք երեւմիսս նախատէր զնոսա, անարգեաց եւ սա զթշխատութիւն մարմնոյ. եւ մեծաբեաց զթշխատութիւն սրտի, զոր խնդրէ Աստուած, յորմէ նոքա ի բաց կացին. սմին վասն ի մարգարէական կշտամբանսն եւ զիւրն եւս յաւելու: Էջ 146:

* Եւ զի փոքր թուեցաւ յաշն նորա ընկենուլ ի նա քար, եղեւ նա կարասապահ սպանողաց նորա, զի ընդ ամենեցունց մասն բաժանեցին: «Եւ քարկոծ առնէին զՍտեփանոս: Ոչ վայրապար կրկնէ զքարկոծ առնելն, այլ զի ցուցցէ թէ սուտ վկայքն նախ սկսան քարկոծել զտէրն, զի կարծիս տացեն իբրեւ թէ զհրամանս օրինացն պահիցեն» թէ ձեռք վկայիցն նախ ընկեցեն զքարինս ի հայհոյիչն: Զայսպիսի կարծիս խորամանկելով նոցա հաստատել սուտ վկայիւքն ի վերայ սրբոյն. «Քարկոծ առնէին զՍտեփանոս, որ կարգայր եւ ասէր. Տէր Յիսուս, ընկալ զոգի իմ: Էջ 152:

* Եւ նման է թէ յայնմ առուր առին զինչ նոցա յաւարի, զորս գովէ Առաքեալն թէ «Զյափշտակութիւն ընչից ձերոց ընկալայք ուրախութեամբ: Եւ ամենեքեան ցրուեցան ի գեօղս Հրէաստանի եւ ի Սամարիա բաց յառաքելոցն: Եւ յայտէ զի յերեսաց հալածչացն բացագնացք լինէին: Էջ 153:

* «Բայց Սողոմ վնասակար էր եկեղեցւոյն. ի տունս տունս մտանէր, քարշէր զարս եւ զկանայս՝ մատնէր ի բանտ: Քանզի յայնմ հալածանս, որ եղեւ ցրուել եւ վանել աշակերտացն յերեսաղէմէ, թուեցաւ քահանայիցն, դատաւորացն եւ Սաւուղի՝ թէ ահա խափանեցաւ աւետարանութիւն անդէն ի

Ը.
 5 * ի կառս անդ նորա եւ մատուցեալ աւետարանէր վասն Վրիստոսի ի կար-
 դացմանէն Ասայեայ. եւ մկրտեաց զնա. անդէն բնակեցաւ ի վերայ նորա՝
 իրրեւ եւ նա յաւազանէ անտի մկրտութեան՝ Հոգին զաւրութեան գործոց.
 զի գործովք Հոգւոյն որ ի Հնդկիս գործէր՝ հաւատարիմ լիցի խաչն ամա- 5
 շեցեալ գորք քարոզէր:

Թ. Իսկ Հաւուդ սպառնալեալք իւրովք՝ որ հալածեաց զամենայն որ
 յԱրուսաղէմէ, թուղթ առ եւ վճիռ խնդրեաց. իրրեւ ոչ որ յղեաց զնա,
 ինքն իսկ զշխնն կամաւքն՝ յամենայն քաղաքս, ուր եւ մնացեալ իցեն, ուր
 եւ կարգան յանունն յայն, չողաւ հալածել զնոսա. վասն զի աւելի քան
 զքահանայսն սա կարի դառն էր առ եկեղեցի: Ոչ եղեւ նմա երկայնամիտ թէ 5
 յաճախեցէ հալածեցէ եւ ապա կոչեցէ զնա. զի յառաջ քան զհալածելն
 որչափ եւ կամեցաւ, քանզի եկեղեցւոյ աշակերտ արար զնա:

Արդ լուսովն զի կուրացոյց զնա, երկեցոյց զնա. եւ մեղմ բարբառովն
 հրապուրեաց զնա: Նա հաւանեցաւ յանձին ունել. վասն զի երկեաւ նա ար- 10
 համարհել զխոնարհութիւն Տեառն մերոյ, այն որ բարբառովն երեւէր. եւ
 զահի հարաւ դարձեալ անարգել զսաստկութիւն նորա, այն որ ի ձեռն լու-
 սոյն ժամանեաց նմա, եւ բաւանդակէր: Անկաւ Սաւուդ՝ իրրեւ յիմարեալ
 5 ք կայր, ոչ յետ բարբառոյն, այլ առաջի բարբառոյն. յապուշ եւ * ի զարմա-

սկզբանն. եւ վասն այսորիկ շրջէր Սաւուդ տանէ ի տուն քննել եւ տեսնել,
 թերեւս գտցէ զոր տակաւին: Էջ 154:

* Արդ էջ անդր Փիլիպպոս, եւ ի գորութիւն նշանաց իւրոց ելից զաշ-
 խարհն Համարտացւոց յաշակերտութենէ անտի իւրմէ այնքան, զի եւ Հմաւոն
 մոզն՝ այն որ կախարդանօքն իւրովք զարմացուցանէր զՀամարտացիսն՝ յանձին
 կալաւ իջանել ընդ Համարտացիսն ի մկրտութիւն աւազանին, զոր եւ բոս
 կարգի պատմէ աւետարանիս: Էջ 155:

* Եւ վասն այսորիկ առաքեցին զՊետրոս եւ զԹովհաննէս, զի ձեռնա-
 գրութեամբ նոցա ընկալցին Համարտացիքն զՀոգին նշանաց եւ զարմացուցեն
 զմանկունս Երուսաղէմի գործովք Հոգւոյն զոր ինչ առնէին Համարտացիքն:
 «Յայնժամ եղին ձեռս ի վերայ նոցա. եւ առնուին զՀոգին սուրբ: Յայտէ զի
 աղօթս առնելով որպէս ասաց՝ դնէին զձեռս: Զի ոչ պարզ տուեալ լինէր Հոգին
 սուրբ կամ կարէին տալ, այլ բազում խնդրուածոց պէտք էին. զի ոչ է հաւատար
 հանդիպելն բժշկութեան եւ առնուն զգորութիւն բժշկութեան: Էջ 158:

* Այլ նման է՝ թէ վասն այնորիկ եկին, զի ընկալաւ նա կարգաւ ի տու-
 շութենէ գլխոյին հարաւոյ՝ որ եկն երկիր պաղանել ի տաճարին յաւուրս
 Սողոմոնի: Էջ 163:

Ը. 1 G. 166, 39—67, 2 — 2-ի «Եւ հրեշտակ Տեառն յափշտակեաց . . .
 իսկ ի հին օրինակս Մեկնութեան՝ Հոգին Տեառն յափշտակեաց, ասէ, զՓի-
 լիպպոս, որ է՝ փիլիպպոս: — 3—6 անդէն — քարոզէր —
 G. 166, 34—38:

Թ. 1 սպառնալք T. — 2—3 իրրեւ — կամքն = G. 168, 18—19, 3 ինքին
 T. — գլխեմ G. — 4 զի լուսնի T. — 4—8 վասն զի — զնա = G. 169, 31—38.
 — 8—19 արդ — հալածեմ = G. 169, 38—170, 11, — 8 զնա] G. 170, 11—
 12՝ եւ երկուդիւ ահագին փառացն շրջոյց զսրտմտութիւն նորա: — 12 նմա]

- ցումն պակուցեալ կայր, թէ ով յերկնից կուրացոյց զնա. զի ահա Յիսուս
 15 եւ ոչ ի մեռելոց որպէս կարծէր՝ յարեալ նա: Իսկ իբրեւ ասաց թէ Շաւուղ,
 ընդէր հալածես զիս. եւ լքաւ նա ի միտս իւր, թէ ես վասն երկնից հա-
 լածեմ եւ ոչ եթէ զայն որ բնակութիւն նորա յերկնս է՝ հալածեմ: Ըսէ
 ցնա. Ով ես դու, Տէր իմ, որ յերկնիցդ հալածեալ ես, իբրեւ ես զՅի-
 սուսն այն որ ի մեռեալն է՝ աշակերտաքն Յիսուսի հալածեմ: Ըսէ ցնա
 20 Տէր. Ես եմ Յիսուսն զոր դուն հալածես: Յայնժամ իբրեւ կայր ի դող-
 ման վասն անցիցն որ անցին ընդ նա, եւ զի զահի հարեալ երկնէր, գուցէ
 թէ ոչ յառնիցէ յերկրէն ուր զարկաւ, եւ լոյսն որ բարձաւ ի նմանէ, ոչ
 դառնայ առ նմա, եւ ատամնկարկաճ յերերման կայր, գուցէ թէ ունիցի նա
 զպատուհաս մեծ քան զոր ընկալաւ նա: Ծի վասն այսորիկ ասաց ցնա. Ծի՛նչ
 25 կամիս դու, Տէր իմ, զի արարից, զի զոր ինչ ցայս ժամ արարի չգիտու-
 թեամբ արարի. որովհետեւ ընկալայ զքարոզդ քո քարոզութեամբդ հան-
 զերձ, զի հատուցից իմով հալածանաւքս, զոր ժողովեաց ինձ հալածումն իմ:
 Իայց ոչ բժշկեաց զնա ի տեղւոյն ուր կուրացոյցն զնա. զի Վամասկոս ա-
 մենայն եկեցեան եւ տեսցեն զնա սպառնալի նշանաւն որ եղաւ ի նմա:
 30 Իսկ զարան որ ընդ * նմայն էին, թէպէտ զարմացոյց զնոսա բարբառն որ
 յերկնից եկն, այլ զփայլատակումն լուսոյն ոչ տեսին, զի մի կուրացին եւ
 նոքա եւ եղեցին ի շփոթութեան: Աուրացոյց զՇաւուղ ստուգութեամբ, եւ
 ողորմեցաւ նոցա շնորհաւք. եւ վասն զի թուղթ ի քահանայից անտի նա
 խնդրեաց եւ ոչ թէ սոքա. եւ վասն զի ի քարոզութիւն եւ յառաքելու-
 35 թիւն նա դարձեալ ընտրեցաւ եւ ոչ սոքա: Վան արբ երկու աշաւքն իւրովք,
 զի յանդգնեցաւ նա հալածել զողջ եւ զանարատ մարմին եկեղեցւոյ:
 Բարձին առին զնա յերկրէ, եւ մեծ վատթարութեամբ իբրեւ բարձեալ
 ունէին զնա. ձգէին տանէին ի Վամասկոս, ուր զիմեալն երթայր մեծաւ
 40 աւուրս զի գիտացցեն զնա Վամասկոս եւ ամենայն որ շուրջ զնովաւ, թէ
 դան արբ եւ սուգ կալաւ յսնձին, եւ ոչ եթէ կաշառով ինչ հրապուրեցաւ
 նա, զի լուսցի եւ դադարեցի:

շրտեցոյց զնա G: — 20—24 իբրեւ — ընկալաւ = G. 170, 19—25: —
 23 ատամնկարկաճ T, — 24 — 25 G: — դառնա T: — 26 քարոզ T: — 28—
 29 բայց — ի նմա = G. 170, 29—30: — 28 բայց ոչ բայց բժշկեաց T: —
 30 Չեռագրին մէջ հոս էր իւրեք տեղիքից իւրեք տեղիքից, իւրեք տեղիքից, իւրեք տեղիքից:
 * Իսկ թէ տեսին պէ՛տ ||| Ի զ սրգ ժամէ | մինչեւ ց | որդ ժամն յերկր
 անկեալ էր եւ որ զնովաւ էին, ամենք զձայնն լուսն եւ ոմանք զտեսնին տեսին:
 ||| սոքա այսինքն զի տեսցեն ||| այսմ: Այսմ թէ տեսին եւ լուսն, այլ թէ
 զինչ էցէ ոչ կարացին գիտել:

31—34 այլ — սոքա = G. 171, 2—9: — 35—36 դան — եկեղեց-
 ւոյ = G. 171, 15—17: — 36 եկեղեցւոյ T: — 37—39 մեծ — հպարտու-
 թեամբ = G. 171, 18—21: — 40—42 զի գիտացցեն — դադարեցի =

Յայտնեցաւ Տէր ի տեսիլ գիշերոյ Լնանիայի, զի առանց երկիւղի երթի-
ցէ բժշկիցէ զհալածիչն: Եւ յայտնեցաւ դարձեալ եւ Շաւուղի, զի առանց
երկմտութեան լրջացի ընդ առաջ բժշկին իւրոյ: Սուտ եւ բժշկեաց եւ
6բ մկրտեաց զնա, եւ ընկալաւ զուրախութիւն ի կերակր * ոյ անտի, զի զաւուրս
ոչ էր ճաշակեալ նորա:

Երբ Շաւուղ որ դիմեալ երթայր խռովել զաշակերտս աւետարանին,
գտաւ նա խռովիչ հալածչաց աւետարանին. եւ ասէր նա թէ Որդի Լստու-
ծոյ է Յիսուսն այն, զորմէ դուքն կարծէք թէ ի դժոխս է. զերկուս բնու- 50
թիւնս նորա քարոզեաց՝ զաստուածութեան եւ զմարդկութեանն. լսողացն եւ
անհաւատիցն քարոզեաց:

Իսկ իբրեւ խռովեցոյցն զքաղաքն այսու աւետարանութեամբ, խռովե-
ցաւ ամենայն քաղաքն Վամասկացոց ընդդէմ նորա: Եւ զի խափանեցի
նա ի ձեռն մահուն իւրոյ ի քարոզութենէ անտի՝ յորում փափագեալ կա- 55
րաւտեալն էր, խորհեցաւ նա լծանել ընդ պարիսպն, ոչ զի երթիցէ նա ի
քաղաք հիթանոսաց՝ ուր ընդունէին զնա, այլ յԱրուսաղէմ ուր աւելի քան
ի Վամասկոս սպառնային նմա:

Իսկ իբրեւ ի Հրէից որ անդ էին՝ հալածական էր նա, եւ յաշակերտաց
որ յԱրուսաղէմ էին՝ ոչ էր հաւատալի նա, յայնժամ Վառնաբաս յամե- 60
նայն ընկերաց իւրոց մատեաւ կալաւ զձեռանէ նորա եւ ած զնա առ առա-
քեալսն: Իսկ իբրեւ նստաւ պատմեաց Պաւղոս զտեսիլն եւ խռովեաց զՀրէայսն՝
որ կամեցան սպանանել զնա, փոխեցին զնա անտի ի Աեսարիա, եւ անտի ի
Տարսոն՝ ի քաղաքն իւր առաքեցին զնա:

7ա Իսկ Շմ * առն իբրեւ բժշկեաց զԼնէսն որ անդամալոյծն էր, եւ կեցոյց ի 65
Յոպպէ զկինն երանելի, այն զի ի ձեռն յարութեան նորա զբազումս դարձոյց:

Ժ. Եռաքեաց զնմանէն Առնելիոս ի հիթանոսաց ի ձեռն տեսլանն որ
եղեւ ի վերայ նորա. եւ զի մի անարգիցէ Շմառն եւ ոչ երթիցէ, երեւե-
ցաւ նմա ի տեսլանն անաւթ ինչ իբրեւ կտաւոյ մեծի՝ զլորեցունց տանոցն
կախեալ յերկնից. եւ էին ի նմա զազանք ամենայն սուրբք եւ պիղծք: Եւ
ասէ ցնա ի ժամ քաղցին իւրոյ. Գնն եւ կեր: Իբրեւ ոչ կալաւ յանձին 5
բարբառոյն, յաւել եւ ասաց ցնա թէ Գոր ինչ Լստուած սրբեաց՝ դու մի

Գ. 171, 31-33: — 43-45 յայտնեցաւ — իւրոյ = Գ. 172, 1-4: —
47 ճաշակել T: — 48-52 որ դիմեալ — քարոզեաց = Գ. 177, 17-21.
«Եւ քարոզեաց զաստուածութիւն նորա եւ զմարդկութիւն միանգամայն լսու-
ղաց եւ անհաւատիցն»: — 53-54 իսկ իբրեւ — նորա = Գ. 180, 14-16: —
54 Վամասկացոց T: — 54-58 զի խափանեցի — նմա = Գ. 180, 35-40:
— 59 ուր անդր էր T: — 59-62 իսկ իբրեւ — առաքեալսն = Գ. 184, 17-22:
— 64 Տարսուս T: — 65 էր] է T: — 66 զի ձեռն T:

Ժ. 1-2 առաքեաց — երթիցէ = Գ. 195, 9-10: — 1 Առնելիոս T:
— 2-4 երեւեցաւ — պիղծք = Գ. 195, 17-19 յանձն Ոսկ. Իսկ եփր. առաքե-
լն զանգամայն հարաքն անհաւատիք է:

պղծեր: Եւ մինչդեռ զարմացեալ էր ի տեսեան անդ՝ եւ ահա արք եկին զնմանէ: Եւ քնա շողին. Եւ ի երթ եւ մի երկմտեր՝ ընդ արան որ եկեալ են խնդրել զքեզ, զի ես առաքեցից զնոսա:

- 10 Երգ ընդ երթալն Հմառնի՝ եւ ընդ առաջ նորա Առննիւնի, երկիր եպագ նմա եւ տարաւ զնա ի տուն իւր. զիտ մարդիկ բազում զի պատրաստեալ էին լսել նմա: Իսկ իրրեւ հարց զնոսա, թէ զինչ պատճառք եղին յղելոյն զնմանէ, պատմեաց նմա Առննիւնի զտեսիլն իւր: Եւ պատասխանի Հմառն եւ ասէ. Երգարեւ առանց ակնառութեան է Աստուած, զի ի մէջ
- 15 Հեթանոսաց որ թուէին մեզ թէ անարգ են, եթէ դռնիցի դռն պաշտէ զնա ճշմարտութեամբ ընդունել է * առաջի նորա: Եւ մինչդեռ ինքն մատու 7բ
ցեալ պատմէր զքարոզութենէն Տեառն, թէ ուստի եւ ուր սկսաւ եւ ուր կատարեաց ի ձեռն խաչին, եւ վասն յարութեան նորա եւ վասն քառասուն աւուրն զի կաց մնաց նա եւ ապա վերացաւ, եւ զի վկայեցեն վասն նորա
- 20 ամենայն մարդարէքն, եւ զի քաւի ամենայն որ միանգամ մկրտի եւ հաւատայ յանուն նորա. եւ ահա շողին սուրբ ի ձեռն լեզուացն եկն եւ բնա-
կեցաւ ի վերայ ամենայն լողաց բանին, եւ սկսան խաւսել նոքա ի լեզու լեզու: Եւ եկաւ զարմացումն ի թլիպատեալս որ ընդ Հմառնին էին, զի Հեթա-
նոսաց եւս բղիսեցին ծաւալեցան պարզեւք շողոյն, եւ յայտ յանդիման յա-
- 25 մենայն լեզուս ահա կան խաւսին իրրեւ առաքեալք: Կարձաւ Հմառն ի թլիպատեալսն որ ընդ նմայն էին, եւ ասէ զնոսա. Ո՞ր կարէ արդեւ զմկրտու-
թիւնն յայնոցիկ որ յառաջ քան զմկրտելն ընկալան նոքա զշողին սուրբ իրրեւ զմեզ: Սկրտեաց զնոսա ի քաւութիւն որ ընկալան զշողին, ոչ վասն լեզուացն միայն, այլ զի ի ձեռն շողոյն որ յառաջ քան զմկրտութիւնն
- 30 ընկալան՝ գուշակեաց եւ ժողովրդեանն թէ յԱստուծոյ եղեւ կոչումն նոցա:

ԺԱ. Երգ եթէ երեւէր վկայ եւ միջնորդ տեսիլն Առննիւնի եւ Հմառնի եւ գալ շողոյն ի նոսա յառաջ քան զմկրտութիւնն, եւ զի յամենայն լեզուս իրրեւ զառաքեալն խաւսեցան, * սակայն եպերեցին թլիպատեալն զՀմառն 8ա
էջեր եկն յԱրուստղէմ. եւ ասէին թէ առ մարդս անհասարակ ծուռ, կեր

5 եւ արբ ընդ նոսա:
Իսկ հարածանքն որ եղէ ի պատճառս Ստեփանոսի՝ առաքեաց զհարա-
ծեալն ուսուցանել եւ աշակերտել ի Փիւնիկէ եւ ի Սիւրիոս: Բայց Բառ-
նարաս եկն ած զՊաւղոս ի Տարսոնէ յԱնտիոք. եւ ի ձեռն աշակերտութեան
նոցա որ եղեւ անդ՝ նորոգապէս անուն քրիստոնէից ընդ ամենայն երկիր:

14—16 զի — նորա = G. 202, 3—5 անունն: — 16—23 եւ մինչդեռ —
— լեզուս = G. 205, 33—306, 3: — 20 հաւատաւ T: — 23 Հմառնն T:
— 28—30 ոչ վասն — նոցա = G. 208, 23—25 անունն:
ԺԱ. 1—4 արդ — յերուստղէմ = G. 208, 29—32 անունն: —
1 վկա T: — 7 աշակերտեալ էջերն աէ էջ, ԸԸ-էէ:

ԺԲ. Եղև դարձեալ կրկին անգամ հալածանք ի ձեռն Ագրիպայ արքային Հրէից, զի առեալ ունէր մի մասն ի չորից դաւառին Պաղեստինացւոց. սպան սա զՅակովբոս զորդին Օլերեդեայ: Իբրեւ ետես թէ ընդ միտ եմուտ այսու Հրէիցն, կալաւ արկ զՀմառն ի շղթայս, զի ի վաղիւ անդր սպանցէ: 5
 Հայտնեցաւ հրեշտակն ի լոյս մեծ եւ լուծան շղթայքն ի ձեռաց նորա եւ հան զնա անտի. իբրեւ թուէր Հմառնի թէ տեսիլ տեսանէ, իսկ իբրեւ ընդ միտ ած եւ իմացաւ եւ գոհացաւ, եկն անդր ուր ժողովեալ էին ամենայն աշակերտքն. եւ իբրեւ ծանեաւ աղջիկն զբարբառ նորա, թող նա բանալ նմա զգուրս եւ յուրախութենէ անտի իւրմէ ընթացաւ աւետիս տալ ընկերաց նորա. բայց ոչ հաւատացին նմա. ասացին թէ Հրեշտակ նորա իցէ, 10
 8ր այս ինքն թէ հրեշտակ երեւեցաւ աղջկանն. * զի ոչ ունէին ակն Հմառնի. իսկ իբրեւ տեսին զնա պարսեաց նոցա զոր ինչ արար հրեշտակն: Չոգաւ նա յայլ դաւառ աւետարանել: Ագրիպաս տրտմեցաւ նա մեծ բարկութեամբ եւ սպան զպահապանն. զի զորս ուրախ արար ի սպանմանն Յակովբոս՝ տրտմեցոյց զնոսա սպանումն պահապանացն սպանողաց առաքելոյն. ի կրունկն այսորիկ, 15
 վասն զի ետուն լսողքն Ագրիպայ զիմաստութիւն Աստուծոյ եւ ոչ գիտաց զանձն իւր եւ փառաւորեաց զԱստուած, յանկարծակի իբրեւ իջանէր նա ի բեմբէ անտի իւրմէ, զեռաւ յորդունս եւ մեռաւ անդէն:

ԺԳ. Իսկ Հաւուլ եւ Բառնարաս, որք տարան զթողակն սրբոցն յԱրուսաղէմ, դարձան ընդ Յովհաննու որ կոչեցաւ Մարկոս, եւ Վուկաս Ալուրենացի. բայց սոքա երկոքեան աւետարանագիրք են, եւ յառաջ քան զաշակերտելն Պաւղոսի զրեցին նոքա. եւ վասն այնորիկ երկրորդէր նա յաւետարանէ նոցա յամենայն տեղիս: Վանդի ասաց նոցա Հոգին սուրբ անջրպետել նոցա՝ Պաւղոսի եւ Բառնարայ ի գործ անդր յոր ընտրեցան նոքա. եւ եղին զձեռն ի վերայ նոցա. կամ զի ընկալին զքահանայութիւն եւ կամ զի առցեն ի լեզուաց եւ գործոց: Երդեւք այն է, զի Աջ հաղորդութեան ետուն ինձ 9ա եւ Բառնարայ, զի մեք քահանայեցոյք եւ ուսուցցոյք ի հեթան * ոսս եւ նոքա ի թրիատութիւն: 10

Եւ առաքեալք ի Հոգւոյն իջին ի Սեւեւկիա եւ ի Սաղմենա. իբրեւ պաշտանեայ ունէին զՅովան որում Մարկոսն ասեն: Ամենցաւ աշակերտել նոցա հոգեմոնն աշխարհին. եւ յապաղէր զնոսա Բարշումա կախարդ: Եսէ

ԺԲ. 1 Ագրիպա T: — 3 Ջերեդայ T: — 4 զշղթայս, անդ T: — 6 Հմառն T: — 7 անդ T: — 11 հմար. G. 227, 16—17. * իսկ նոքա ոչ ունէիւ ակն իրաց: — 13 Ագրիպոս T: — 14—15 զի — առաքելոյն = G. 230, 11—12: — 15 ի կրունկն T: — 16 Ագրիպայ T: — 18 հմար. G. 233, նա բեմբէ T:

ԺԳ. 1 հմար. G. 233, 33: — 2 Յովաննու T: — 3 աշակերտեալն փերէն ա Շիւքիւրէ: — 6 Բառնարա: — 8 ի շիւքիւրէ T: — 9 Բառնարա: — 13 հմար. G. 236, 26: — Բարշումա G:

ցնա Պաւղոս. Ո՛ր ամենայն չարեաւք եւ նենգութեամբ, եղիցի ի քեզ ձեռն
 15 Տեառն եւ եղիջիր կոյր ի լուսոյ այդի տունջեան, եւ մի տեսցես զարեւ:
 Եւ կուրացաւ նա յայնմ ժամու. եւ հաւատաց հոգեմունն ի ձեռն նշանի
 բարկութեանն որ եղեւ յայնմիկ որ կասեցուցանէր զնա, զի մի հաւատասցի:
 Յետ այսորիկ եկին յԱնտիոք ի գաւառն Փիպոսի. եւ հրամայեցաւ
 Պաւղոսի խաւսել ի ժողովոգեան անդ. եւ իբրեւ խաւսէր ի մարգարէիցն
 20 վասն դարստեան Տեառն մերոյ, վասն մահու եւ յարութեան նորա. եւ աշա-
 կերտեցան նոցա բազումք ի թլիստութենէ եւ յանթլիստութենէ անտի:
 Իսկ Հրեայքն ետուն զհաւանութիւնս զխաւորացն եւ կանանց տիկնանց եւ
 մեծամեծաց քաղաքին. եւ արարին նեղութիւնս Պաւղոսի եւ Բառնաբայ եւ
 հաղածեցին զնոսա ի սահմանաց անտի իւրեանց:

ԺԴ. Եւ գնացին եկին նոքա յԵփեսոս, եւ դարձուցին զբազումս ի Հրէից
 եւ Հուսաց անտի: Իսկ երիցունքն յարեան հաղածեցին զարդարսն եւ քար-
 կոծեցին եւ հանին զնոսա ի քաղաքէ իւրեանց:

Եւ եկին նոքա ի Լիւստրիա, * ուր ըծշկեաց Պաւղոս զկաղն որ երբեք 9բ
 5 ոչ էր գնացեալ նա. եւ զի վասն այսորիկ Լստուած անուանեցին զնոսա եւ
 քորովքն հանդերձ ժողովոգեամբն ածին զուարակ մի առ ի զոհ՝ ի դուռն
 տանն նոցա ուր մտեալ էին: Պատառեցին առաքեալքն զգգեստս իւրեանց,
 զի ցուցցեն եւ ծանուցեն, թէ որչափ ինչ պատառեցան սիրտք նոցա. եւ
 սկսան աղաղակել եւ ասել. Մարդիկ եմք, զի աւետարանեմք ձեզ վասն
 10 Լստուծոյ, եւ այս ամենայն սքանչելիքս զոր տեսէք դուք, նորա են որ թոյլ
 ետ որդւոց մարդկան, զի երթիցեն զճանապարհս կողմն: Այս ինքն որ ան-
 փոյթն արար, զի մի կարծեսցեն թէ կարաւտութիւն նորա որ ապաստանն
 էր ի նոսա, ստիպեաց զնա զի հաստատեսցէ զնոսա. եւ զի ցուցցէ եւ յայտ
 արասցէ, զի թէպէտ եւ անփոյթ արար զնոցանէ մինչեւ ի գալուստ անդր,
 15 այլ սակայն երկիրն պաղանկն կողոյ զայն ոչ կամէր. ոչ թող զանձն իւր
 առանց գիտութեան, վասն զի արար նոցա զբարիսն, զի բարեաւքն, որ յերկնից
 էին՝ ճանաչել եւ աւրհնել զՏէրն երկնից պարտէին նոքա. այսու որ քան
 զկուռսն մեծամեծ էին, ի ձեռն սոցուն կարէին ճանաչել զարարիչն: Եւ զի
 ոչ առաքեաց զմարգարէսն ի մէջ հեթանոսաց, ծառայքն իւր հանապա-
 20 զորդք զտեղի մարգարէութեանն որ ոչն էր հանապազ ընդին նոքա: Արդ այսու
 զի քարոզեցին նոքա վասն միոյն * Լստուծոյ, խափանեցին զպաշտամունս կողմն 10ա
 ի մարդկանէ՝ թուլացելոցն ի ծննդաւորութենէ: Եւ յանձն կալան քաղաքացիքն

22—25 ետուն — իւրեանց = Գ. 248, 16—20 անան: — տիկնաց T:

ԺԴ. 2 իրիցունքն T: — 7 զգգեստս T: — 8 ծանուցեն T: — 9 մար-
 դիկք... զայս ամենայն T: — 10—13 որ թոյլ — զնոսա = Գ. 253, 23—28:
 — 13 ցուցցէ T: — 14—20 զի թէպէտ — նոքա = Գ. 253, 36—254, 7: —
 14 անդ T: — 18 զկուռսն T: — 18 կամէին T:

զի մի զոհեացն Պաւղոսեանցն վասն սքանչելեացն որ ի ձեռն բժշկութեան կաղն։ Ինչ պատարագօք աստուածս արարին զնոսա, ի յեռն լա-
րախառնութեան մարդոց Հրէից որ եկեալ էին յիկոնիոնէ եւ յԱնտիոքէ, 25
քարիւք քարկոծեցին զՊաւղոս եւ քարշեցին ընկեցին զնա արտաքս քան զսա-
ղաւ։ Ի՞նչիւն աւրն տարածամեցաւ եւ աղտամուտ եղն, քաղաքի մուծին
զնա աշակերտքն ի քաղաքն։ Արդ նովին հարուածովք իրրեւ զինու մտանէն
ի վերայ հալածչաց իւրեանց. այլ զի հաստատեցն զաշակերտն աւետա-
րանին որ անդէն նեղեալն էին. ի նեղութեանն, ասէ, յորում դուք էք եւ 80
մեք ի նմին եմք, պիտոյ է ձեզ մտանել յարքայութիւնն Աստուծոյ, որ ի
ձեռն մեր քարոզի ձեզ։

Իսկ առաքեալքն որ յայլ քաղաքին էին, Իկոնացիքն եւ Անտիոքիքն
հալածեցին զնոսա յայնոսիկ ի քաղաքն հանդերձ աւետարանութեամբն զոր
քարոզէին նոքա. երկուսն եւ սարկաւագունս վստահութեամբ յաներկիւս 85
առնէին նոքա ի նոսա։

Իսկ իրրեւ շրջեցան ընդ գաւառս ամենայն, եւ եկին նոքա յԱնտիոք
10 ր Ասորոց, ուր առաքեցանն նոքա։ * Եւ եկին նորա եւ պատմեցին թէ որպիսի
դուռն եղաց վարդապետութիւն աւետարանին հեթանոսաց։

ԺԵ. Ի՞նչ ասանք Հրէայք որ եկեալ ի Հրէաստանէ խռովեցուցին
զմիտս աշակերտելոցն. եւ նորա ի Շմաւոնի աշակերտացն էին. եւ Բեռլէոս ի
Վրէնայս հաւատացին նոքա, զԹլիմատութիւն եւ զԿալիստոս Մովսէսի պաշէին
նոքա. եւ իրրեւ տեսին զի հեթանոսս ասանց այսոցիկ հաւատացին նոքա,
«ինան ասել. Բէ ըստ քարոզութեանն Պետրոսի եւ ընկերացն նորա ոչ հաւա- 5
տայք դուք, ոչ կարէք կեալ։ Որ եւ կացոյց մաքառումն ընդդէմ նոցա եւ

24—27 հմտ. Գ. 255, 28—31. «մինչ զի քաղաքն որ ի ձեռն բժշկութեան
կաղն» պատարագօք աստուածս կարգային զնոսա, ի ձեռն շարախոսութեան
մարդոց Հրէից քարամբք քարկոծեցին զՊաւղոս եւ քարշեցին ընկեցին արտաքս քան
— 27—28 = Գ. 256, 5—7. «իրրեւ օրն տարածամեցաւ եւ աղտամուտ եղն»,
գաղտուկ մուծին զնա աշակերտքն ի քաղաքն, — 29—32 = Գ. 256, 28—35.
Արդ նովին հարուածովքն իրրեւ զինու մտանէին ի վերայ հալածչացն ի Վիստրէ
եւ յիկոնիոն եւ յԱնտիոքիս ուր հալածեցին զնոսա. ոչ եթէ ամէլ զվերսն
ի վերայ հալածչացն, այլ զի հաստատեցն զաշակերտն աւետարանին — ձեզ,
— 30 եղեալն T, «յուէ» G: — 33 յիկոնացիքն T: — 34—36 հալածեցին —
ի նոսա = Գ. 257, 28—32: — 38 Ասորոց T:

ԺԵ. 2—6 հմտ. Գ. 260, 5—16. Ինչ սոքա ի Հրէից անտի աշակեր-
տեալք ի Պետրոսեանց, Այլ զի Թէպէտ եւ ի Քրիստոս հաւատացեալք էին,
զԹլիմատութիւն եւ զօրէնսն Մովսէսի պաշէին սոքա. եւ իրրեւ տեսին թէ հե-
թանոսք ասանց այսոցիկ հաւատացին ի Քրիստոս, ի՞նչ նոքա յերուսաղէմէ
յԱնտիոք, տակաւին ունելով եւ զցաւս արծաթախրութեան. կամէին յայլմէ
քարոզութեանն Պետրոսի եւ ընկերացն նորա ոչ հաւատայք դուք, ոչ կարէք
ապրել: — 6—15 = Գ. 261, 1—13. «որ եւ կացոյց իսկ մաքառումն ընդդէմ
նոցա, եւ ասաց ոչ խաափանել զօրէնսն եւ զԹլիմատութիւն ի Հրէից. զի ցարդ

- ասէ. Ոչ խափանել զթրիատութիւնն եւ զաւրէնսն զի ցարդ առաքեալսն
 պահէին նորա. այլ զի արժան է, ասէ, թէ ամենայն մարդ յոր ինչ հաւա-
 տացն՝ ի նոյն կացցէ, այս ինքն զի բնակիչքն Հրէաստանի կացցեն մնացեն ի
 10 թրիատութեան եւ ընկերք նոցա որպէս առաքեալքն քարոզէին. եւ հեթա-
 նոք կացցեն մնացեն առանց թրիատութեան, որպէս եւ ի մէջ հրաման
 տուեալ լինի նոցա: Եւ իբրեւ տեսին Հրէաստանեայքն զՊաւղոսեանսն, զի
 ի մեծ տառապանս էին նորա, եւ ոչ պահել հաւանէին նորա զաւրէնսն եւ
 ոչ լուծանել նորա, զաղանացան եւ կացին ընդդէմ եւ կամէին ասել զդա-
 15 տաստանն առաջի առաքելոցն եւ ծերոցն ի Հրէաստան 11ա-բ
- * 11ա-բ
- * զի կեցցութիւնն : եւ յետ քանիցս այստ 12ա
- ցիկ հաճեցան երիցոսն ի Բանն Հմառնի. է-
- նց մաքառման խափանեցաւ ի յետն հա-
- 20 անութեան Հոգւոյն: Ապա խաւսեցաւ Յակոբոս եղբայր Տեառն մ'
 երոյ. եւ յաւել ի վերայ եւ ասէ. Արք եղբարք, լուարուք ինձ. Շմ'

եւս առ առաքեալսն զօրէնսն եւ զթրիատութիւնն պահէին նորա — ի Հրէաս-
 տան: — 9 կացեն T: — 11 կացեն մնացեն T: — 16 Հմառնի: — 17 կեցցութիւնն T:

* Իսկ Պաւղոսեանքն զի մի լուծցեն առանց առաքելոցն զոր ինչ առա-
 քեալքն վասն տկարութեան Հրէիցն պահէին, անցանն գնան նորա յերու-
 տաղէմ, զի անդ գէմ յանդիման առաքելոցն խափանեցեն զօրէնսն եւ զթրիա-
 տութիւնն, զոր ոչ առանց նոցա խափանել կամեցան. զոր եւ յայտ իսկ առնէ
 յառեալ, թէ «Եւ ի լինելն ոչ սակաւ հակառակութեան եւ խնդրոյ Պաւղոսի
 եւ Բառնարայ ընդ նոսա, եղին ելանել Պաւղոսի եւ Բառնարայ եւ ոմանց ի
 նոցանէ առ առաքեալսն եւ երիցունս յերուտաղէմ, վասն խնդրոյն այնորիկ: . . .

Արդ յերթալն իւրեանց (յերուտաղէմ) Պաւղոսեանքն պատմեցին թրիա-
 տելոցն զոր ինչ արար Աստուած ի ձեռն նոցա անթրիատիցն: Էջ 261—262:

* Եւ վասն զի դատաստան մեծ էր ընդ ժողովուրդն եւ ընդ հեթանոսս,
 եւ ընդ առաքեալսն եւ ընդ ընկերս իւրեանց, եկին ժողովեցան առաքեալքն
 եւ քահանայքն հանդերձ ժողովեցեամբն, զի տեսցեն զինչ վճիռ ելցէ վասն
 բանիս այսորիկ: «Եւ յետ բազում խնդիր լինելոյ՝ յոտն եկաց Պետրոս եւ ասէ
 ցնոսա: Վասն զի յառաջ եկաց Պաւղոս յերուտաղէմ ասել յանդիման
 Հմառնի եւ ընկերաց նորա ընդդէմ օրինացն, որպէս եւ ասացն: Իսկ յԱնտիոք
 յանդիման նորին ընդդէմ պահպանութեան օրինաց: Իսկ Հմառն՝ այն որ
 յԱնտիոք լուեալ կայր, իբրեւ յառաջ մատուցեալ Պաւղոս ասէր ընդդէմ օրի-
 նացն յերուտաղէմ, բնակեցաւ ի նա Հոգին սուրբ, եւ սկսաւ ասել ընդդէմ
 օրէնսհաստացն այսպէս. Արք եղբարք. Էջ 262—263:

* Արդ զի դատիք զխորհուրդս Աստուծոյ, զի այսինքն է փորձել զԱ-
 տուած, զի զոր ինչ ետ մեզ Աստուած հաւատովք եւ օրինօքն, ետ զնոյն եւ
 հեթանոսաց հաւատովք առանց պահպանութեան օրինաց: Էջ 264—265:

18—20 հմառ. Գ. 265, 38—40. «Հաճեցան երիցունքն ի բանն Հմառնի,
 եւ առանց մաքառման խափանեցաւ մաքառումն ի ձեռն հաւանութեան Հոգ-
 ւոյն: — 20 հմառ. Գ. 267. «Էս սա եղբայր Տեառն մերոյ: — 21—22 հմառ.
 Գ. 268, 3—14. «Բարիքը ասաց թէ Հմառն պատմեաց. զի Հմառն ոչ եթէ

առն ասէ որ յայտնի է ձեզ, ոչ եթէ է հասց ի-
րոց այլ որպէս Աստուած հրամայեաց Գործակեաց. այս ինչն զի հեթանոսք
յանուն Յիսուսի հանդերձեալ էին զի խոստովանեաց
ին, որպէս զի կատարեցին Բանք մարգարէիցն որ է
անխեցին քարոզեցին. որպէս ասէ մարգ
արէն թէ Անդնեցից միսանգամ՝ գլարին Գաւթի որ կործանե
աին էր. այս ինքն զարդէ նորա, որ հանգնեաց զարդին մարդի
ան. զի եղիցին բազումք. որպէս զի խնդրե
սցեն զՏէր որդիք մարդիսն, այսինչն Հրեայք է- 35
հեթանոսք որ մարգարէին յիշեցան, իսկեղի անուն իմ է վերայ
նոցա ասէ Տէր: Յայտնի է Դիւք Աստուծոյ Գործն որ լցեալ է ի-
յաւութիւն մեր եւ վասն այսորիկ որչափ էայ է իսկ
իմում հաստատեմ եւ զբանս Շմաւոնի զի յօժարիցիմք
ստիպել զհեթանոսս առ ի պահպանութիւն աւրինացն, այլ զայս ամենայն 35
եղիցին զգուշանալ եւ պահել փոյթ պատուիրանսն, հեռանալ ի զհեղ
կոոց, ի պոռնկութենէ եւ յարենէ, այս ինքն զի մի կերիցեն ի վերայ
արեան. նաեւ Սովսէս իսկ յառաջին դարուց ա
12բ * մենայն քաղաքաց ունէր արս որք ուր ժողովարանք էին կային նո
ցա քարոզք, որպէս ընթերցեալ լինի յամենայն շաբաթ: Արդ ընտրեցին 40
առաքեալքն եւ երիցունքն զՅուդա եւ զՇիղա եւ առաքեցին զնո
սա յԱնտիոք առ հաւատացեալս զի լինիցին վկայ հանգերձ Պաւ
ղոսի եւ Բառնաբաւ, զրեալ ի ձեռն նոցա թուղթ զի գրեալ
էին զայս ինչ, որպէս յառաջագոյն ասացաւ. իբրեւ
զի ասիցեն որ ինչ աւգուտ է քեզ՝ չար է ընկերի քում: 45
եւ զայս նոցա. ի զգուշացութիւն ետուն զի
ասեն. յորոց պահեալ զանձինս լցեալք եղիջիք Հոգւով սր
բով: Թէ եթէ ասէ պահեալք զայստիկ եւ առ

ի մասց իւրոց գուշակեաց, այլ մարգարէական տեսութեամբ, որպէս Աստուած
Հոգւովն եցոյց նմա. նաեւ ցուցանէ կանուխ գող զիրան, այս ինքն զի հե-
թանոսք յանուն Յիսուսի հանգերձեալ էին զի խոստովանեցին, որպէս զի կա-
տարեցին բանք մարգարէիցն, որ կանխեցին քարոզեցին առնուլ ժողովուրդ ի
հեթանոսաց, այսինքն ընտրել, ոչ վայրապար՝ այլ անուան իւրոյ, որ է ի փառս
իւր. — 29 հմտ. Գ. 268, «յորժամ ծնեալ որդի նորա թագաւորէ ամե-
նայնի, որ կանգնեաց զորդիս մարդկան, որ մեղքք էին գլորեալ, զի եղեն բնա-
կարան որդւոյն Գաւթի», — 31—31. հմտ. Գ. 269 «այլ պիտի իսկ կանգնե-
ցաւ քաղաքս այս ի ձեռն առ ի Գաւթայ ծնիցելոյն, որով խնդրեցին մեացորդք
մարդկան զՏէր, այսինքն ի Հրեից հաւատացեալքն: Եւ ամենայն հեթանոսք
յորոց վերայ կոչեցեալ է անուն իմ, ասէ Տէր», — 32—33 հմտ. Գ. 269, 20, 35.
«Յայտնի եւ գիտելի էր միշտ Աստուծոյ՝ գործն զոր ի ձեռն մարգարէիցն լցեալ
եղեւ յաւութիւն մեր: . . . Եւ որչափ կայ ի կարի իմում, հաստատեմ զբանս Շմա-
ւոնի:» — 35 հմտ. Գ. 270, 12—13: — 48—52 Ձի իբրեւ — քան զձեզ

...
 50 ...
 ...
 ...
 ետուն զթուղծն եկեղեցւոյն. եւ զգուշութեամբ
 թեմաք քազմաւ միարան կալ ի հրամանս. խնդրեցին յերջարցն եւ հաս-
 55 տատեցին գնոսա . . . Ը Թողայեանք եւ Հիւղեանք մար-
 գարէութեամբ: Եւ դարձաւ Հովհան յետ առօրց յԱշորեսաղէմ եւ Հիւ-
 դա կաց մնաց առ Ապագոսի:

33 Ետ սակաւ աւուրց իրրեւ ուսուցին նոքա յԱնտիոք քաղաքի. սկսա-
 անել Պաւղոս ց/Լառնարաս, զի դարձցին նոքա տեսանել յամենայն քաղաքս զայ-
 60 նոսիկ որ յամենայն քաղաքս քաղաքս աշակերտեալ էր նոցա: Բարիոք թուե-
 ցաւ խրատս այս* յաչս Բառնարայ: Եւ կամեցաւ Բառնարաս տանել ընդ ի
 ւր զՄարկոս զոր Պաւղոս աղաչէր մի առնուլ զնա ընդ ի
 ւր, վասն զի մեկնեցաւ նա ի նոցանէ մինչդեռ էին ի
 Պամփիլեա եւ անդէն մնաց եւ ոչ կամեցաւ գալ
 65 նա ընդ նոսա ի գործն առաքելութեան: Վասն այսո
 րիկ անջրպետեցաւ Բառնարաս ի Պաւղոսէ եւ առեալ ընդ
 իւր տարաւ զՄարկոս, զկոչեցեալն Յովնաննէս՝ նաւեալ
 ի Կիսրոս. եւ Պաւղոս եւ Շիղա հրաժարեալ յեկեղցոյն չո
 դան անցին աւետարանել ի կողմանս Ասորոց եւ Կիւիկեցոց,
 70 առ որս եւ զթուղթն յառաքելոց անտիոքի անէլէն, զի պարզէն ա-
 նոսա, զի մի երթիցէն Կոլոսիսն երկրքէսն եւ շրջես
 ցին ի միում գաւառի. լինի պատճառ զի անջրպետե-
 ցին երթալ եւ քարոզել ի գաւառս գաւառս ըստ նմա
 նութեան զի անջրպետեցաւ Աբրաամ ի Ղազար, զի Ա
 75 բրաամ եղեցի ուսուցիչ ի մէջ Վանանայոցն եւ Ղազար
 գտցի ի նմանութիւն աւրինակի Սողոմոնէցոց:

ԺԶ. Եւ Պաւլոսեանքն եկին Հասին ի Վռատրոս, առ Տիմոթէոս որդի
կնոջ միոյ Հաւատացեալ ի Տէր մեր. եւ կամեցաւ Պաւլ
ոս վարել զնա ընդ իւր. եւ սա զոր մայրն իւր ոչ թրիատ
եաց զնա, Պաւլոս իրրեւ ընկալաւ զհրամանն յառաք
ելոց անտի խափանել զթրիատու թիւն, առ թրիատեաց զնա,

== G. 277, 83—38, — 53 *Էկեղեցյին* T: — *յուզայ* T: — 57 *Շիւղայ* T: — 64 *Պամիրիւկայ* T: — 70, *Հմտ.* G. 285, 12—14. ⁴*առ որս զԹուղթն յառաքելոց անաթ ունէին զե տաքին առ նոսա*: — 71—76 *զե մի — Սոգոմայեցւոց* = G. 283, 15—22:

ժ. 2. 5-18 առ թվատեսակ — նույնը = Գ. 286, 20-31:

բայց ոչ եթէ առանց որոշողութեան ինչ դործեաց զայս,
այն որ զամենայն ինչ դոր դործէր ընտր
13բ * ոչ իմաստովն մեծէր, այլ քանզի հանդերձեալ էր
աւելցանէլ Տէմնիւնս զաւելցանութիւնն իւր
էնց ընդ աշխարհն արեւելս, զի մի վասն անթիւի 10
աւելցանէլ անարգութիւնն զքարոզութիւնն նորա,
զիստեալ իւր իւրեցեաց իւրեցեաց անարգիւ թիւի
ատուութեանն: Արդ առեալ թիւատեաց զՏիմնիւնս.
* ոչ ինչ զի իւրեցեաց իւրեցեաց հաստատեցի նովա իսա
15 քանիւն իւրեցեաց իւրեցեաց, այլ զի աւելցանութիւնն ի
պարտաւորութեանն նորա մի ճեղքեալ զտան
իցի նովա. վասն այսորիկ առ թիւատեաց զնա
յեղրարս որ էին յաշխարհի անդ, որ գիտէին զհա
յրն զի թէպէտ եւ մեծ էր սակայն հեթանոս էր:
20 Իբրեւ անցանէին նորա ընդ քաղաքս եւ յայտ
առնէին եւ առաքելութեամբ յաներկիւղ քարոզէին նո
րա զքանն Հոգւոյն սրբոյ. եւ մինչեւ եկեղեցիքն հաստատէ
ին ի մէջ որդւոց մարդկանն ի ձեռն նշանացն որ լինէին
հանապազար ի նոսա: Արդեւ զնոսա Հոգին սուրբ զի մի իսա
25 սիցին ումբ զքանն Աստուծոյ ի դաւառի անդ Ասիացւոց. զի արժան եւ
աւելն էր նոցա փութալ երթալ ի Մակեդոնիա: Արդ զի մի խափանեցին
ի մէջ այնոցիկ որ ոչ լսէին նոցա, յայտնեցաւ նոցա երթալ ի Մակեդոնիա,
զի զէտակն ունէին նոցա եւ իւրեցեացիքն, որպէս զի արգելան նորա
14ա յԱսիացւոցն, զի փութաց * ին նորա երթալ ի Մակեդոնիա, որ պարտաւորեցաւ
նոցա: Այլեւեցաւ Պաւլոս իւրեւ այլ Մակեդոնացի 30
զի մատուցեալ աղաչել է ինքեւ ի նման զի էր
իցէ աւգնեցէ նա ի Մակեդոնիա: Անդ պատահեաց նոցա
աղախին մի որ ունէր այս հարցուկ. որ մոլել
ով շահս մեծամեծս տայր տերանց իւրոց: Նա իբրեւ ետես զՊաւլոսեանս
աղաղակէր զինի նոցա եւ ասէր. Արքս այսորիկ են 35
որդիք Աստուծոյ, որ պատմեն ձեզ զճանապարհս փրկութեան:
Արդ զիւր զայսոսիկ քեռն Բարեբաբէր: Եւ այս է ինչ իսա զի
մի հանցեն զնա յաղկանէն, իսա որպէս
իսաբեր զիւրութեամբն իւրեւ է պայս իւրեւ ինչ զի
արիտն ասիցէ, կամեցաւ խաբել եւ այսու որ ճշմարէ 40

ան էր, զի վկայ առ ճշմարտութիւն անդր ընդ ուր-ուր ճշ-
 արտութեան եղեալ էր, բայց ոչինչ եղեւ ընդ-նէւէն ա-
 ռաքեալն գովին եւ յարգին առաքելոց զոր ա-
 ինակ ոչ եղեւ ընդունելի առ Տէրն նոցա թէն ոչ զՏէառնէն
 45 նոցա ի մէջ շրէիցն քարոզէր. եւ նմա հրաման
 Պաւղոս եւ եւ յաղջկանէ անտի եւ փոխանակ լաւ-
 ւց բժշկութեանն, զոր պարտէին Պաւղոսի տեսչ-
 ջկանն, խռովեցուցին զքաղաքն ի վերայ. եւ շրէիցն որոց ոչ
 քարոզեաց՝ զրպարտէին զնա: Աստրատիգայքն քաղաքապետքն պա-
 50 տառելովն զգետուց իւրեանց, զի մի եղեցի խափանէին
 «նոս. եւ առ ի հաճել զնա՝ ժողովրդեանն որ ժող-
 14բ
 ւելաւ էր, ուրիշցն զՊաւղոսեանն եւ տարան եւ
 րին զնոս ի պան Բանդին: Արդ եղև զղղղումն ի քաղաքի
 անդ. եւ ուր-ուր Բանդին Բայան եւ կապանք արգել
 55 ցն լաւեցան ի նոցանէ եւ զի մի եղեցի արտմութիւն
 Բանդապետին ոչ հաւատաւ հանդերձեալ էր, ոք ի
 նոցանէ ոչ խոսեաց. զի լաւն այսորիկ արժանի եղեւ մի
 քոր-նէան աւանդին ինքն կանամբ եւ ուր-ուր իւրովք
 հանդերձ: Օհի հարան եւ երկէան ասորապիգայն ճոխք ք
 60 աղաւթն ի շաբաթմանէ անդ ի ճշմարեալ զիտաց
 ին ին աւարտէն ի պարտաւ նոցա եղեւ շարժումն
 այն. Բայց խոստովանել ի նա ոչ կալան յանձին, եւ առ
 ասեցին ծածուկ հանել զնոս: Իսկ Պաւղոսեանքն,
 ասեցին յաւրէնս հրէութեան զրպարտեցան ի նոցանէ յա-
 65 ւարտէ յաւաջ, ասացին թէ հռոմայեցիք եմք՝ հռի
 եւ զաւր յաւրինաց շրէիցն եւ ի տանջանաց քաղաքա-
 պետացն. ոչ եթէ հանցն զմեզ գաղտուկ իրրեւ երախ
 ասորս ինչ, այլ զի նոքա եկեցն հանցն զմեզ:

41 վկա T. — 46—49 եւ փոխանակ — զնա — G. 294, 38—295, 2: — 48 ի վերա
 T. — 49—51 քաղաքապետքն — նոքա — G. 296, 17—20: — 49—68 — G. 296,
 22—24, 299, 24—29, 301, 25—30, 302, 1—8. «Արդ քաղաքապետքն պատա-
 ռելով զղղղումն իւրեանց՝ զխռովութիւն ամբոյնին դադարեցուցանել կամէին.
 զի մի եղեցի, խափանէին նոքա... Եւ առ ի հաճել զկամն ժողովրդեանն որ
 ժողովեալ էր, պրկեցին զպաւղոսեանն եւ տարան եղին զնոս ի տան բան-
 տին: ...» «Արդ եղեւ զղղղումն ի քաղաքի անդ, եւ գրուեք բանտին բացան, եւ
 կապանք արգելոցն թափեցան ի նոցանէ. եւ զի մի եղեցի արտմութիւն բանտա-
 պետին որ հաւատացելոցն էր, որ ի նոցանէ ոչ խոսեաց. զի վասն այսորիկ բան-
 տապետն արժանի եղեւ մկրտութեան առաջանին ընտանեօք իւրովք: ...»
 «Չահի հարան եւ երկեան աստարիտայքն ճոխք քաղաքին ի շարժմանէ անտի,
 եւ ճշմարեալ զիտային՝ թէ արդարեւ ի պատճառս նոցա եղեւ շարժումն այն,

Այդ զի եղևցի ի նոսա շնորհս այս, եկին եւ խնդրեցին ի նոցանէ
եթէ ոչ զիտացաք եթէ արդար էիք դուք, որպէս զի շարժումն իսկ 70
գուշակեաց վասն ձեր. արդ ելէք զնացէք դուք ի քաղաքէ աստի, զուցէ
թէ յետ շարժմանն ժողովեացին ի վերայ ձեր նոյն մարդիկ որ յառաջ
60 * քան զշարժումն խոլովեալ էին:

ԺԷ.

Եւ ելին ի քաղաքէ
անտի եւ եկին շրջեալ ընդ Ամիիկալիս եւ ընդ Ապողոնիս մինչ
եւ ի Թահաղունիէ, ուր էր ժողովուրդ շրէից. եւ
մատեալ Պաւղոս առ Հրեայս եւ իբրեւ հանդեր
ձեալ էր քարոզել ոմանք է շրէից հաւանեցան եւ վիճակեցան 5
նոցա. նոյնպէս քաղումք ի հեթանոսաց հանդերձ
մեծամեծ տիկնամբք: Նախանձեցան Հրեայր եւ
խռովեցին զքաղաքն. եւ կուտեցան առ ասպարանսն
Հասնի. կալսն զՀասն եւ զեղբարսն եւ տարան զնոսա
առ ճոխս քաղաքին. եւ ասեն թէ սոքա են հակառակ կայսեր, զի նոր արքայ 10
ընդ կայսեր քարոզեն: Զայն հարան եւ երկեան զաւրազուիքն յայսմ
համբաւոյ. խնդրեցին երաշխաւոր յԱսոնայ եւ յեղբարցն, զի ցածուցեն
զժողովուրդն որ ժողովեցաւ ի վերայ նոցա: Բայց զՊաւղոսեանն փախուցին
ի Խաղափ քաղաք. եւ ուսուցանէին ի ժողովրդեանն շրէից եւ մեկնէին
զգիրս յականջս ըսողաց իւրեանց. զի ծանուցին իբրեւ ի գրոց թէ ճշմարիտ 15
է զոր ինչ ուսոյց Պաւղոս:
Եւ իբրեւ հաւատացին եւ ի Խաղափ եւ ի Հունաց եւ կա-
նանց մեծամեծաց. եկին դարձեալ նոքա եւ ի Թահաղունիէ եւ
խռովեցին զքաղաքն ի վերայ Պաւղոսի. եւ անց զնաց ի Խաղաքեան
Թահաղունիկեւոցն. եւ չոգաւ նա ի Թահաղունիէ ուստի հալածեցաւն. 20
15 Բայց արգել * զնա շրէից անդէ է քաղաքից. զէ քոցէ սպանցեն
զնա: նսն դարձ
. զամենեւեան
եկին յԱթէնս: Եւ իսաւէր ի ժողովրդեանն ընդ Հրեայսն եւ ըն

բայց խոստովան լինել ի նա ոչ կալան յանձին. առաքեցին ծածուկ հանել
զնոսա: . . . Արդ քանզի յօրէնս հրէութեան զըզարտեցան ի նոցանէ, աւուրբ
յառաջ, ասեն. հաւովմայեցի եմք, հեռի եւ դատ յօրինացն շրէից եւ ի տան-
ջանաց քաղաքապետացն. ոչ եթէ հանցեն զմեզ գաղտուկ իբրեւ երախտա-
ւորք ինչ լինելով առ մեզ, այլ զի նոքա իսկ եկեացեն հանցեն զմեզ: —
69—73 Արդ — ժողովեալ էին = Գ. 302, 30—37:

ԺԷ. 3 հմտ. Գ. 306, 20: — 4 հմտ. Գ. 306, 24: — 7 տիկնամբք T: —
8 հմտ. Գ. 307, 20: — 8—11 հմտ. Գ. 307, 9—10, 17—18, 20—21: —
12 ցածուցեն T: — 21 հմտ. Գ. 310, 36—311, 1. «Բայց արգել զնա Հոգին
սուրբ ի քարոզելոյ, զի դուցէ սպանանիցեն զնա»:

- 25 դ պաշտաւնեայսն: Եւ ածին զնա ի տեղին որ անուանեալ կոչ
 էր Արիսպագոս իսկաց.
 թենէ իւրեանց նոր ինչ
 ուսուցանէ մեզ պատասխանի ետ եւ ասէ ցնոսա
 Պաղոս. պաշտել եւ երկնչել գիտէք ի կոոցդ պատկերաց, սա
 30 կայն եւ զանուն ամենակալ Աստուծոյ գիտէք դուք, որպէս զի վկայէ մի ի մեհն
 ապա պատի ձերոց, զնա պաշտէք դուք. զսա այսուհետեւ կամիմ ցուցանել ձեզ.
 զի նա ինքն է որ արար զաշխարհս եւ զամենայն ինչ որ ի նմա է, եւ ոչ
 եթէ եւթներորդքն. եւ ոչ բնակէ նա ի սաճար իբրեւ զկուռս ձուլածոյս ձեր.
 եւ զոհիւք որով դեւքն պաշտէին, նա ոչ պաշտի. եւ յոչինչ է կարաւո
 35 ամենատուրն. եւ ի միոջէ արեւնէ, այսինքն ի միոջէ մարդոյ եղեւ աշխարհս
 այս որդւոց մարդկան. եւ մեկնեաց զժամանակս ամարանոյ եւ ձմերանոյ, եւ
 կարգեաց սահմանս ծովու եւ ցամաքի եւ որդւոցն Վոյի. եւ զի խնդրեցն
 յայտնեալսս զճաճուկն, այն որ պատճառ ամենայնի ինքն է, եւ նովաւ
 հաստատի ամենայն եւ հեռի ի ծածկութեան իւրում. վասն զի նովաւ
 40 * կեցաք մեք յարդանդի. եւ նովաւ երեւիմք 16 ա
 *

30 հմտ. Գ. 314, 33. «ամենեցունց ամենակալ Աստուծոյ», —
 33—34 իբրեւ — ամենատուրն = Գ. 316, 1—3: — 34—36 եւ մեկնեաց —
 ինքն է = Գ. 318, 6—10: ամարանոյ եւ ձմերանոյ Գ.: — 37 որդւոցն Դ.:
 — 39 ծածկուեան Դ.: — 41 Հ. 31—32: Եւ իւրեւն իւրեւն է, զոր լընցնոցն
 է իւրեւն Գ. 314, 33: Եւ իւրեւն է (Դ. 16 — Բ): Եւ իւրեւն է Գ. 314, 33: 323—334
 Եւ իւրեւն է իւրեւն է:

* Յիւրաի. քանզի Աթենացիք որ մինչեւ ցոյս վայր լուան նմա, վասն
 յարութեանն լսել նմա ոչ հանդուրժեցին, եւ յաղթահարեցան եւ ասացին՝
 թէ վասն այդորիկ յայլում ժամու լուիցուք քեզ: Եջ 323:

ԺԸ. * Արդ յընդդէմ դառնալ նոցա, իբրեւ ետես թէ Հրեայքն
 թշնամանելով թշնամանեն զնա, թօթափեաց զգոհոտս իւր, որպէս ուսաւ ի
 Տեառնէ իւրմէ եւ ասէ. մի եկեցէ արիւն ձեր զկնի քարոզչացն՝ որ զօրհանա-
 պազ ի նեղութիւնս պէտպէս վշտօք դաւետարանութիւն Տեառն ձերոյ աւետա-
 րանեն ձեզ: Այլ եկեցէ զկնի ձեր բարբառն որ ասաց՝ թէ ոչ կամեցան լսել
 ինձ. որպէս եւ դուք զի ոչ կալարուք յանձին լսել ինձ: Արդ երթամ ես ի
 հեթանոսս, որք պատրաստեալ են ոչ մեռանել մեօք իբրեւ զձեզ. այլ զի
 կեցցեն մեօք, զոր դուք ոչ կամեցարուք: Եջ 326:

* Արդ թէպէտ եւ ի Հրէից մի ոմն միայն ի ծերոց ժողովրդեան հաւա-
 տաց, այլ հեթանոսք կորնթացիք միանգամայն ժողովուրդ բազում մկրտեալ
 լինէին: Եջ 327:

* Ապա թէ չար ինչ գործեաց ըստ օրինաց ձերոց, կամ թէ բանք
 անարժանք կայցեն ի վարդապետութեան դուրս, կամ թէ զոր ինչ դուք՝ ասէք՝
 դա ոչ առնու ձեզ յանձն, կամ թէ արատ ինչ ունեցիք դուք վասն վարդա-
 պետութեան դուրս կամ ի վերայ անուանց եւ օրինաց ձերոց, այս ինքն վասն
 արքային Քրիստոսի որ գրեալ է յօրէնսն, զայն դուք գիտէք որ ինչ ի միջի
 ձերում է ձեզոյն առանձինն: Բայց ես ոչ առաքեցայ դատել զայնորիկ՝ որ
 խափանեն զպահանութիւնս օրինացն: Եջ 329:

ԺԹ.

- 17 * Իրքն մինչ զի աշենցոն լինէ եղև քանն որ միանգամ բնակեալ էին յԱսիա: Բազում նշանս առնէր Պաւղոս. եւ տանէին ի հիւանդս զքրտունս նորա, զի էին որ Դնէին զբաւաւանն իւմ զդոնաւն ըն կամ զգաւրն է վերայ անձանց է անդ 5
էն ողջանայն է ցաւոյ է չար Դնէն էլանէին: Նաեւ որդիք քրմի ի վերայ այնոցն որ ունէին այսս չարս, զանուն Յիսուսի անուանէին եւ ասէին. Լըրճեցոյցանէ՛մ է Կրամայէ՛մ +եղ յա նուն Վրիստոսի, զորմէ Պաւղոսն քարոզէ. եւ իրքն յայտնի ցուցին զխորամանկութիւնն, զի երգմեցուցն որս 10
էս ի վերայ այնոցիկ որ այսահարբ էին: Սոքա երգմ' նեցուցին ի վերայ միոջ եւ ասեն. եթէ հրամայեմք քեզ յանուն Յիսուսի, զոր Պաւղոսն քարոզէ, զի ելլես ի դմանէ եւ զեւն դարձաւ ի դիւապաշտ անդր եւ ասէ ցնոսա. զՅիսուս ճանաչեմ եւ զՊաւղոս ես ինձէն զիտեմ ես. բայց զուք ի զեալք ողբերկեալք ի զիւաց, 15
զուք ով էք, որ զիւաց ելանել հրամայէք: Եւ կրճտեաց զատամուսնս դիւս այն յաջ եւ յահեակ եւ հան գնոսա ի տանէ անտի: Եւ յայտ եղեւ այս ամենայն մարդոյ, որ ինչ եղեւ որդւոցն քրմի. եւ անկաւ ահ եւ երկիւղ ի

* Թոյնք հաւատացեալք հարկանէին զՍոթենէն զլուծ ժողովրդեանն: Եջ 329:

* Եւ զի մի իրքն տեսանիցէ հոգեմանն, խնդրիցէ վրէժ անարգանաց նորա, այսինքն զՍոթենէնայ, եղև իրքն շտեռեալ. զի առաւել եւս յաճախեցին հարուածք նորա: Եջ 329:

* Արդ եկն ընդ Պաւղոսի ի Կենքրոն ի նաւահանգիստն Կորնթացոց: զի անդ եղեալ էր ուխտ Ակիւղաս խուզել զհերս իւր. պարտ էր եւ պատարագ մատուցանել ի ձեռն քահանային, յոր ինչ եղև լեալ ի յանցանս՝ քաւել ի ձեռն այնորիկ (աւանդ): Եջ 331:

* Բայց իրքն եհաւ յԵփեսոս... Աստուծոյ կամօք: Արդ եկն եհաւ Պաւղոս յԵփեսոս եւ ընդ նմա Ակիւղասեանք, եւ խօսեցաւ ի ժողովրդեանն անդ. եւ խնդրեցին ի նմանէ զի մեացէ առ նոսա, եւ ոչ առ յանձն ընդերկարել առ նոսա. վասն զի ուր փութացեալն էր, պարտ էր դնալ: Սակայն ոչ պարզարար եթող զնոսա, այլ հանդերձ խոստմամբ միւսանգամ ակն ունել զալստեան նորա կամօքն Աստուծոյ: Զայս ասէ, զի եւ զԱստուած աղաչեցին վասն գալոյ նորա, զի կամեցին: Եջ 331—332:

* Կամեցաւ Պաւղոս ի կամս անձին իւրոյ զնալ յերուսաղէմ. եւ դարձոյց զնա Հոգին յԱսիա: Եջ 334:

ԺԹ. 1 հմտ. G. 338, 28—29. «զի յերկարեցաւ քարոզութիւնն մինչ զի ամենեցուն լսելի եղև բանն, որք միանգամ բնակեալ էին յԱսիա: — 4—5 հմտ. G. 338, 38—339, 1. «առեալ ի վերայ ինքեանց զնէին զգատառակն, զզունարն կամ զգօտին եւ անդէն ողջանային ի ցաւոց, եւ չար դեքն ելանէին: — 8 հմտ. G. 339, 35—36. «երգմեցուցանեմք եւ հրամայեմք քեզ յանուն Յիսուսի, եւ ի դմանէ: — 15—17 դուք — անտի = G. 340, 29—31. «կարճատեաց զնոսա զեւն յաջ... — 15 ինձ զէն T:

վերայ չընկնի եւ հեթանոսաց, զի զայս այլ մի արասցեն: Ոմանք դար-
 20 ձեալ ի կախարդաց որ հաւատացին՝ զգիրս իւրեանց մեծազինա պրեցին
 ի հուր:

Պաւղոս դարձեալ եդ ի մաի իւրում
 չողովն, զի իրրեւ տեսցէ նա զՄակեդոնիա եւ
 * զԼիւսիոս, ապա դարձցի եւ եկեաց յԱրուսադէմ, վասն զի ոչ 17բ
 25 Լիւսիոսն արեւմտեալ նմա զԼիւսիոսն չընկնի
 որ ի չընկնիսն Բեռնիոսն: Այլ իւր նա դետակն
 անէր զի յիստիոսն եւ ի չընկնիսն եւ ուսուցէ:
 եւ եղև ի ժամանակին յայնմիկ հալաթանք մեծ վասն ծան
 ապարհին, որ եղև ի չընկնիսն Վեթիոսն, զի զործ ա
 30 րծաթոյ ունէր եւ ժողովեալ զճեռագէտս արուեստին իւրոյ խռովէ
 ը զԼիւսիոսն ամենայն առ հասարակ. իրրեւ ասէր
 Լիւսիոսն այսուհետեւ ոչ մեզ վարձ վաճառոյ, զի գտանէաք մեք ի կոնքաց անտի
 զոր առնէաք. վասն զի ուսոյց եւ աշակերտաց Պաւղոս զԼիւսիոս, զի հաւա-
 տացեն թէ ոչ զոն աստուածք եթէ ի ձեռն որդւոց մարդկան ստեղծանեն:
 35 Վարան զուղեկիցսն Պաւղոսի եւ մուծին զնոսա ի թիատրոն անդր. եւ զի
 կամեցաւ Պաւղոս մտանել ի թիատրոն, արգելին զնա աշակերտք նորա վասն
 բազմամրոխ ժողովրդեան. եւ թէ վասն ոյր արդեօք ժողովեալ էին, ոչ դի-
 տին: Հետ այսորիկ ետուն զհաւանութիւն զխաւորք քաղաքին քաղա-
 քացւոյն եւ ասեն. Ո՞վ է զի ոչ զիտէ թէ քաղաքս մեր քուրմ է Լիւսի-
 40 մեայ եւ կալ ումեք բնդդէմ նորա եւ խափանել զնա, յայտ է թէ ոչ ոք
 կարէ: Արդ այս Վեթիոսիոս անարգ եւ լիտի, նաեւ մանկունք ճարտարու-
 թեան իւրոյ թէ դատ ինչ ունիցին ընդ միմեանս, յառաջ կայցեն եւ
 ցուցցեն հոգեմ * ոնին. քանզի եկե ինքեք ինչ ինչ ընդ
 մեք առնել՝ վճարեալ յաւելնաւոր խոզման, զի ի մեծ իմ
 45 մկի եմք մեք իսկ եւ ի ծանր անկեալսն անկեալ:

23-27 = G. 345, 14-19. «զի իրրեւ տեսցէ նա զՄակեդոնիա եւ
 զԼիւսիոս» որ է Ելլագա, ապա դարձցի եւ եկեաց յԱրուսադէմ, զի ոչ թողուն
 տեսանել նմա զգաւառս զայսորիկ չընկնիսն՝ որ ի Հրէաստանին բնակէին:
 Գէտակն ունէր նա զի յետ այսորիկ եւ ի Հռոմ քաղաք երթիցէ եւ ուսուցէ:
 — 28-29 հմտ. G. 346, 16-17. «իսկ խռովութիւն՝ զհալածանսն մեծ» որ
 եղև ի ձեռն Գեմետրիոսի ոսկերչի: — 30-34 = G. 347, 17-23. «զիւստ
 կարեացն առաջի գէշ եւ խռովէ զքաղաքն ամենայն իրրեւ ասէր թէ այսու-
 հետեւ ոչ ոյ մեզ վարձ վաճառոյ զի գտանէաք մեք... ի ձեռն որդւոց մարդ-
 կան իցեն արուեստագործեալ:» — 33 զի չընկնի T: — Ասիայ T: — 39 Արտե-
 մեայ T: — 41-45 այս Գեմետրիոս — անկեալ = G. 352, 3-7, 14-15. «...
 եւ թէ այլ ինչ խնդիրի ցէ, յորինաւոր ժողովն վճարեացի: ... ի մեծ իմն
 աղմկի եմք, ասէ, եւ ի ծանր աշխատութիւն անկեալ»:

Ի.

Վասնի ունեին Հրեայր

ոխ մեծ ի վերայ նորա, Կառնա- Գնալ յԱսորիս. Ե- Կարնայ զնա Հոգին Ե- Գ
նայ ի Մակեդոնիա. եւ եկն ի Տրովադա: Եւ իրքեւ Կառնայ
անդ յառաւառէ մինչեւ Ե- Գնալ Գնալ զնա Պաղոս Ե-
նջեայ պատանեակն եւ անկա- յերէց ասորիս Ե-
այն զի նստէր անդ. եւ աւանդեայ զոգին: Ե- Ե- Գ
Պաղոս եւ անկաւ ի վերայ նորա եւ կեցոյց զնա:

5

Եւ Վոկաս եւ որ ընդ իս մտաք ի նաւ եւ զնայք յԱսորիս երթալ առ
Պաղոս, որպէս եւ հրամայեայ նա մեզ. եւ անցաք մեք ընդ նմա ընդ քաղաքս
բաղումս, զի ճեպեալ փութայր նա երթալ առնել զՊենդեկոստէն յԱրու- 10
սաղէմ եւ ասէր. Երթամ կապեալ Հոգով յԱրուսաղէմ: Եւ արդ սկսաւ
ասել ճշմարտիւ զինչ անցք անցանելոց էին ընդ նա ի քահանայից եւ ի
գալղաց. բայց վասն սրբոցն որ էին յԱրուսաղէմ երթայր միմեկարեւ զնոսա,
եւ դարձեալ զի ցուցցէ թէ չարչարանքն ոչ երկեցուցանեն զնա: Եւ զի
ցուցցէ թէ զիարդ անխիղճ, աներկիւղ, առանց զանգիտելոյ ընդ առաջ ներու- 15
թեանցն փութացեալ երթայր ընդդէմ: Բայց ասէր այսպէս, թէ Ոչինչ հա-
մարեալ է անձն իմ ինչ պատուական քան զընթացս իմ. այս ինքն թէ ոչ պա-
տուեմ եւ զանձն իմ քան զվստատիս ձա Կառնային Ե- Կառնային աւետարան
ին Բանի, որ է Տեառնէ Բերէ ընկալեալ էին, զի վկայեց
ից Հրէից Ե- Կառնային: Եւ ասէր թէ Գնալ ցայսաւր սուրբ եմ եւ 20
յարեմէ Կառնային յեր. զի զամենայն ներութիւնս
կրնցի եւս Կառնային աւետարանութեան զոր աւետ
արանէմ յեր. զի ոչ Կառնային եւս խռովել զձեզ
Ե- ոչ էին յայլ Կառնային յայլ յայս միայն զի ընդ մահ
Ե- ընդ Կառնային զճանապարհ աւգոթի ձերոյ զուշակե 25
ալ քարոզեցից ձեզ: Մարդարեւացաւ դարձեալ վասն
ասորիցն ստութեան, որ հանդերձեալ էին աստանդէլ զկենաց ձանա-

Ի. 1-3 = G. 354, 12-14. «քանզի ներդեցին Հրեայրն ի վերայ նո-
րա, կամեցաւ գնալ յԱսորիս, եւ դարձոյց զնա Հոգին ի Մակեդոնիա» —
3-7 = G. 356, 7-11. «քանզի խոսելով Պաղոսի յառաւառէ մինչեւ ի մէջ
զիշերին, ննջեայ պատանեակն եւ անկաւ յերից ասորիս» զի նստէր նա
անդ՝ եւ աւանդեայ զոգին: Եւ էջ անկաւ Պաղոս ի վերայ նորա եւ առ կեցոյց
զնա: 8 մտաւ T: — 11-26 սկսաւ — ձեզ = G. 363, 33-364, 5,
10-16. «չէ համարեալ ինձ անձն իմ պատուական քան զվստատիս աւետա-
րանին կենաց եւ քան զպաշտօն աւետարանին բանի որ է Տեառնէ մերմէ ընկալայ.
այս ինքն զի վկայեցից Հրէից եւ Հեթանոսաց...» «Եւ քանզի հանդերձեալ
էր ծանրադոյն ինչ ասել թէ սուրբ եմ եւ յարեմէ ձեր ամենեցուն... եւ զի
զամենայն ներութիւնս համբերեցի փոխանակ աւետարանին զոր աւետարանեմ
ձեզ. զի ոչ եկի յայլ խորհուրդ, այլ յայս միայն զի մրցելով իմ ընդ մահ
եւ ընդ կենսա զօգուտն ձեր գուշակեցի ձեզ: 15 ցուցէ T: — 23 առա-
քեցաւ T: — 26-27 մարդարեւացաւ — ճանապարհ = G. 366, 7-12:

պարհն, եւ ասաց թէ Արծաթոյ եւ ոսկոյ եւ զգեստից եւ ոչ ցանկացայ,
եւ * վաստակեալ եւ կեալ ի ձեռաց խնոց եւ ոչ հեղացայ:

ԻԱ. ԻԲ. Վնացաք եւ եկաք մինչեւ ի Ռոր: Եւ յորժամ մտաք
յԱրուսաղէմ՝ Սաղուկեցւոցն ուրացելոցն ի յարութենէ քարոզեաց նա: Վա-
սաստան որ արժանի դատէր՝ խափանեցաւ:

ԻԳ. Վարձեալ տարաւ զնա հարիւրապետն, զի առաջն նոցուն դա-
տեսցի: Եւ քնոսա Պաւղոս, եթէ Եւս յամենայն բարի խորհուրդս զնացի
առաջն Աստուծոյ մինչեւ ցայսաւր: Իսկ իբրեւ վասն այսորիկ հրամայեաց
քահանայն հարկանել զերան նորա, զոր աւրինակ եւ վայ վարդապետն
5 նորա քահանայիցն եւ փարիսեցւոցն յաւր խաչելութեան իւրոյ, սոյնպէս
անէծ եւ նա զքահանայն եւ ասէ ցնա. եւ * թէ վասն 19 ա
զի հրամայեցեր հարկանել զքերան իմ՝ անիրաւ
ութեամբ, հարկանելոց է եւ զքեզ Աստուած . . .
վասն զի որմ եւ բռեալ զոր եւ Զրիստոս յառաջագոյն աս
10 աջ նոցա թէ նման էք . զուր զերեզմանաց բռնելոց
եւ ի ներքոյ լի էք զուք ամենայն չարութեամբ: Եւ նա
պատուհասեցաւ զի անարգեաց զքահանայն զոր ոչ
զիտէրն. իբրեւ զիտէր ասաց. Գրեալ է . . . զի
մի ասացեն թէ ի ձեռն անելան . . . ուսաւ
15 նա, մինչ երթայր ընդ սպանողս ի Դամասկոս, յարկա-
ծից իւրոց զվստահութիւնն իւր առաջի ամենեցուն
երթայր ցուցանէր. եւ զի ասացէն թէ ճշմարիտ է զ
որ լուանն զնմանէ վասն աւրինացն զի ահա է- զքահա-
նայն առաւել քան զաւրէնսն անարգեաց նա. ընդ
20 այր նա յաւրէնսն բանին զոր ասաց եւ յաւրինացն զոր երկրորդեաց նա. եւ զի
ցուցցէ նա որոց նստեալ դատէին զնա իբրեւ զպատուիրանադանց, եթէ պահէր
նա զաւրէնսն եւ սիրէր զնոսա, զի թէպէտ զփոքր փոքր ինչ խափանէր, զի
զթրիատութիւնն եւ զշարաթս լուծանէր նա, այլ նոքա մեծամեծաւք եւս
լուծանէին զնա, զի ի * հրշտակս եւ ի հոգի եւ յարութիւնն զոր քարոզէր
25 աւրէնքն, նոքա ոչ խոստովանէին: Եւ զայնոսիկ զի ամենեքեան ընդդէմ
նորա էին զմիմեամբք, զի ի պատճառս յարութեանն որ արժան էր, կալան յան
* յն: Վարձեալ դատակն Հռոմոց յառիշտակէցին զնա է- ի Կան Բանդի վասն 19 բ

28 հեղացաւ T: — ԻԱ. 1. մտան T:

ԻԳ. 17-25 եւ զի — խոստովանէին = Հմտ. G. 398, 25-35. «արդ-
զի մի ասիցեն թէ ճշմարիտ է զոր ինչ լուան զնմանէ վասն օրինացն արհամար-
հելոյ, զի ահա եւ զքահանայն առաւել քան զօրէնսն անարգեաց նա, ընթա-
նայր նա յօրէնսն . . .» — 27-32 = G. 401, 31-33. «դարձեալ դատակն
Հռոմոց յառիշտակեցին զնա, եւ ի տան բանտի վասն Հրէիցն եւ սպանողաց
իւրոց թաքուցին զնա. եւ զի հանդերձեալ էին փութով պատանել, յայնչափ

Հրէիցն Եւստիւսի իւրոց խոստումն զնա. Եւստիւս պահեցաւ նա: Եւստիւս
եղև Կառնանի-իւն առ Լիւսիւս, զի էր նա զաւրազուիս Հա
զարաց. Եւստիւս լուսնա զէրդոսն Կառնանի արանցն որ երդուան սպանան
էլ զՊաւլոս, Կոլոսացի զնա ի զիշերի եւ ի ձեռն Հա
ստի Եւստիւս զնա առ Փիլիքս Հոգեմուն ի Աեսարիա:

ԻԳ. Եւ յետ հինգ ամուր էջ Անանիա քահանայական
հանդերձ ծերովք ոմամք, զի ի ձեռն Տերտիլիոսի հետո
րի ամբաստան կայցեն զՊաւլոսէ: Իսկ իրրեւ մա
տեաւ եւ սոսոց հաւտորն վան խաղաղութեան ժողովր
դէան նոցա Եւստիւս վան խաղաղութեանն որ յամենայն տեղիս յուզէր ի վերայ
նոցա Պաւլոս, անդուստ հրաման եղև Պաւլոսի տալ պատասխանի փո
խանակ անձին իւրոց: Կա յառաջ եկաց սկսաւ ասել. Համարեցան զիս մօլի
եւ կատաղի եւ խռովիչ ժողովրդեանն, բայց զայս զիտակ լեր հոգեմուն, զի
ի քաղաքի դոցա սակաւ աւուրք են իմ եւ ոչ եթէ շատ լին. ի տաճարի
անդ իրրեւ երկիր պազանէի ես, գտին զիս. եւ ոչ եթէ ժողովուրդ
ինչ առանձին ժողովեալ էր իմ եւ ուսուցանէի ես: Եւստիւս եթէ ի
ժողովրդեանն իւրեանց՝ արտաքս քան զքաղաքն կամ անդէն ի
20 քաղաքին ոչ կարացին որսալ եւ գտանել զիս, եթէ ժո
ղովեալ էր իմ Եւստիւսի զիս Կառնանի. Եւ
արդ զիարդ յորո՞՞մ զայս Կառնանի յանցան ոչ Կոլոսացի
ին՝ մատուցեալ ամբաստանէն զինչ Եւստիւս զնա
բերայէ: Իւստիւս սակայն լիւսիւս Եւստիւս Կառնանի
ս իցեմ, որպէս եւ ասենդ, Կառնանի զԿառնանի հարցն
մերոց զԱրքահամանց որ Կառնանի Կառնանի Կառնանի
պաշտեմ եւ: Եւստիւս Կառնանի Եւստիւս Կառնանի յոր հաւատան
սորա՞ հաւատամ եւ: Եւստիւս եթէ իրրեւ զմ
անկունս ժողովրդեան իմոց եկի զայնչալի ճանապարհն մատ
ուցանել պատարագս ի տաճարէ. եւ անդ դատախազ

վշտացն եղև ծոցովրդեալ. — 29—32 հ. Գ. 404, 33, 36—40. «զի եւ նա իմա
նայցէ զնոցա գաւառանութիւնն . . . քանզի իրրեւ լուսն հազարապետն զերդուան
քառասուն արանցն, որ երդուան սպանանել զՊաւլոս, գողացաւ զնա ի զիշերի
եւ ի ձեռն Հոգեմուն եւ տանել զնա առ Փիլիքս Հոգեմուն ի Աեսարիա»

ԻԳ. 3—21 = Գ. 410, 5—9, 28—38. «զի իրրեւ սոսոց հետոքն վան
խաղաղութեան ժողովրդեան նոցա եւ վան խաղաղութեան . . . «ժողովեալ
ժողովուրդ զի ուսուցանէի. եւ զիարդ յորում այս ամենայն յանցանք ոչ գտան
մատուցեալ ամբաստանէն իրրեւ զիարդեայէ զինչն» 411, 18—22. «բայց սա
կայն թէպէտ եւ քրիստոսեայ եւս իցեմ, որպէս, ասենդ սակայն զԱստուած
հարցն մերոց զարքահամանց՝ որ առանց օրինացն պաշտեցին զԱստուած,
պաշտեմ եւ ես. իրրեւ յորէն եւ ի մարգարէս որ ինչ գրեալն են, հաւատամ
եւս: — 8 հոգեմուն T: — 12 անտէն T: — 13 որսալ չէի T:

25 քն իմ իրրեւ արբէի ես՝ զտին զի ոչ քաղմանք
 կամ յամբոխի բազմաց, այլ միայն առանձինն:
 Արդ ասացեն ոսոխքդ եւ դատախազք իմ եթե չ
 նդէր աղաղակեցին վասն իմ, զի բարձցի ի մէնջ ասեն չարդ եւ աղտեղիդ:
 Իսկ հոգեմունն թէպէտ պարտաւորելով անիրաւութեամբ ոչ պարտաւորեաց
 զնա, այլ եւ ոչ արդարացուցանելով արդարացոյց զնա. առ եդ զնա ի պահ,
 30 զի կաշառոց ակն ունէր նա:

ԻԵ. Արդ եկն Փեստոս այլ հոգեմուն յԱրուստղէմ: Մատեան քահա-
 նայքն եւ ասեն ցնա վասն Պաւղոսի. ետ հրաման եւ ասէ եթէ ի Աեսարիա
 լուիցեն զդատաստանն: Եւ իրրեւ բազում բանիւք դարձեալ զըպարտեցին
 զնա, եւ մի ինչ ի նոցանէ ոչ կարացին յայտ առնել, վասն զի յառաջ
 5 քան զժամն զայն եղեալ էր ի մօի Պաւ-
 լոս ի յիւսիս ի չորս քաղաքս եւ ընդ մ
 իս ասէ եւ իսրայէլս Բողոք հարկանել ի կայսր զի
 մինչդեռ երկուս հասանիցէ ի Հռոմ առ կայսր՝ ու
 ուսուցէ եւ աշակերտեցէ զարարածս ի վարդապ
 10 Եստիւնէն Վերիպաս: Եւ ել արքայն Ագրիպաս որ կաց
 է Կեսարիայ ի յիւսիս ի Հերովդի՝ յողջոյն հոգեմուն
 էն: Եւ կաց պատմեաց նմա զդատն Պաւղոսի. եւ զի
 ինքեցին զՊաւղոս Հրեայքն ի նմանէ. եւ երկեալ նա յա
 15 անիւսն Հռոմոյ քաղաքն ի յիւսիս ի Հռոմոյ քաղաքն
 Կեսարիայ ինքն Ագրիպաս տեսանել զՊաւղոս, որպէս
 Հերովդէսն, զի կամեցաւ տեսանել զՏէր մեր:

ԻԶ. Հրամայեաց ածել զնա Փեստոս զառաջեալ. իսկ իրրեւ ետ նմա հրա-
 ման խաւսել Ագրիպաս, ետ պատասխանի եւ ասէ ցնա. Վստահացոյն իմն յուսա-
 ցեալ եմ, զի երանելի համարիմ զիս, զի անխիղճ աներկիւղ մատուցեալ առաջի
 աւրինաց որդւոյդ, որ աւրինաց զիտակ եւ հմուտ ես, տամ պատասխանի:

26 ասացեն T: — 27 աղտեղիտ T: — 28—29 իսկ — ի պահ = G.
 415, 21—25: — 29 արդարանալով T:

ԻԵ. 4—ԻԶ. 1 յառաջ — զառաջեալ = G. 419, 35—38, 421, 18—26,
 424, 7—11. «... Պաւղոս երթալ ի Հռոմ քաղաք եւ արդեալ, ընդ միտ ած
 եւ խորհեցաւ բոլոր հարկանել ի կայսր. զի մինչդեռ երթեալ հասանիցէ նա
 ի Հռոմ առ կայսր, ուսուցէ եւ աշակերտեցէ զտիեզերս ի վարդապետու-
 թեանն Գրիստոսի»: 421, 18—26. «եկն էջ արքայն Ագրիպաս՝ որ եկաց ի
 տեղաց ի խաւսութեան Հերովդի յողջոյն հոգեմունն: Եւ կաց պատմեաց
 առաջի նորա զդատաստանն Պաւղոսի. եւ զի ինքեցին ի նմանէ Հրեայքն
 զՊաւղոս, եւ երկեալ նա յօրինացն Հռոմոյ տալ զնա ի Հռոմոյ քաղաքն:
 2 զառաջ զինի նորա յանցանք ինչ, բայց թէ բամբասանք օրինացն Հրեայքն:
 424, 7—11. «կամեցաւ Ագրիպաս...»: — 10, 16 Ագրիպաս T:

ԻԶ. 2 Ագրիպա T: — 4 որդւոյդ T:

Կաց յառաջ եւ մատեաւ երկրորդեաց զառաջին բնակութիւն մանկութեան 5
 իւրոյ յԱրուսաղէմ, թէ զինչ անցս անցուցանէր նա յառաջագոյն ընդ այնոսիկ
 որ կարգային զանունն Յիսուսի: Պատմեաց նմա եւ վասն տեսեան զոր ետես
 21^ա նա ի ճանապարհին Վամասկոսի. եւ յԱրուսաղէմ եւ ի Հեթ-
 անոսս որպէս տուաւ նա հրահանքս քարոզեաց նա.
 զի վասն այսորիկ կալան զնա ի տաճարին սպանանել արդա 10
 րեւ ոչ ասաց նա արտաքոյ քան զոր զր
 եալ էր ի գիրս մարգարէից, ալլ զայսո
 սիկ յաւրինաց եւ ի մարգարէիցն հաստատէր արինակ
 աւք, առաջի աւրինաց որդւոյն
 զաւրէնսն ինքնին իբրեւ զաւրաւոր վկայս քանից 15
 իւրոց առնէր նա: Իսկ արքայն որ է հարգութեան
 հաւատարմ եւ միաբանել մարգարէն ինչոք նոցա ոչ
 կամէր, եւ պատասխանի եւ ասէ. փոքու իմս կարծ
 եմ այսաւ հաւանեցուցանես գու զես լինել ք
 րիստոնեայ: Ըսէ ցնա Պաւղոս, զի փոքրկութեամբ եւ 20
 մեծութեամբ. այս ինքն եթէ փոքունք եւ եթէ մեծամեծք, կամ յորժամ
 լիցի յիս զաւրութիւն եւ կատարին յիս նեղութիւնք, ես այսպէս յաղաւթս
 կամ թէ լսողք իմ իբրեւ զես եղիցին՝ բաց ի կապանաց աստի, որով
 առաջի ձեր կապեալս կամ: Սկսան նոքա ասել ցմիմեանս երկուքն յերկուց,
 եթէ մարթ էր եւ հնար զի արձակեցի Պաւղոս. ստուղութեամբ, ասէր, 25
 բողոք բառնայր ի Վայսր. բայց եթէ զերեսս կայսեր ոչ էր խնդրեալ տեսանել:

ԻԷ. Նստուցին զնա ընդ Վուկասու եւ ընդ Արիստարքոսի Մակե-
 զոնացւոյ, եւ եկին ի Նաբաթի եւ ի Սիւլլոս, եւ ի ծովն Սիլիկեցւոց
 21^բ * եւ անտի նստեալ իջին ի Լիկիա ի Նիմիթոյ քաղաք եւ
 անդ մտին ի նաւ մի որ տանէր յԻտալիա. եւ ժամ
 անեաց նոցա յիւն քառանշունչ սառնասառո 5
 յայց է- իբրեւ Ժով ալեաւք իւրովք եւ յարեաւ
 է վերայ նոցա զհասանք կուտակագէղ ալեաց
 լիւրեւոյ է- ընկեցին զկարասի նախն ի ծով անդր.

5—9 երկրորդեաց — քարոզեացնա = 255. G. 430, 30—35: — 16—18
 = G. 432, 23—27. «Իսկ արքայն որ ի մարգարէսն հաւատարմ, եւ միաբանել
 մարգարէութեան նոցա ոչ կամէր, առաջարկելով առ այն ասաց», — 20—28
 փոքունք — ի կայսր = G. 433, 5—10, 435, 8—11: — 22 լիցին G. —
 23 եղիցին T.

ԻԷ. 1 մակեդոնացւոց T. — 3 ի Նիմիթոյ = ի Չմիւռնիա: — 4 Իտա-
 լիայ T. — 4—8 = G. 438, 18—21, «արդ իբրեւ ժամանեաց նոցա ձմեռն
 դառնաշունչ, եւ մրկեցաւ ծովն ալեոք իւրովք եւ յարեաւ եւ վերայ նոցա
 զբոսանք կուտակագէղ ալեոք փրփրելոյ, ընկեցին զկարասին ի ծով անդր»:

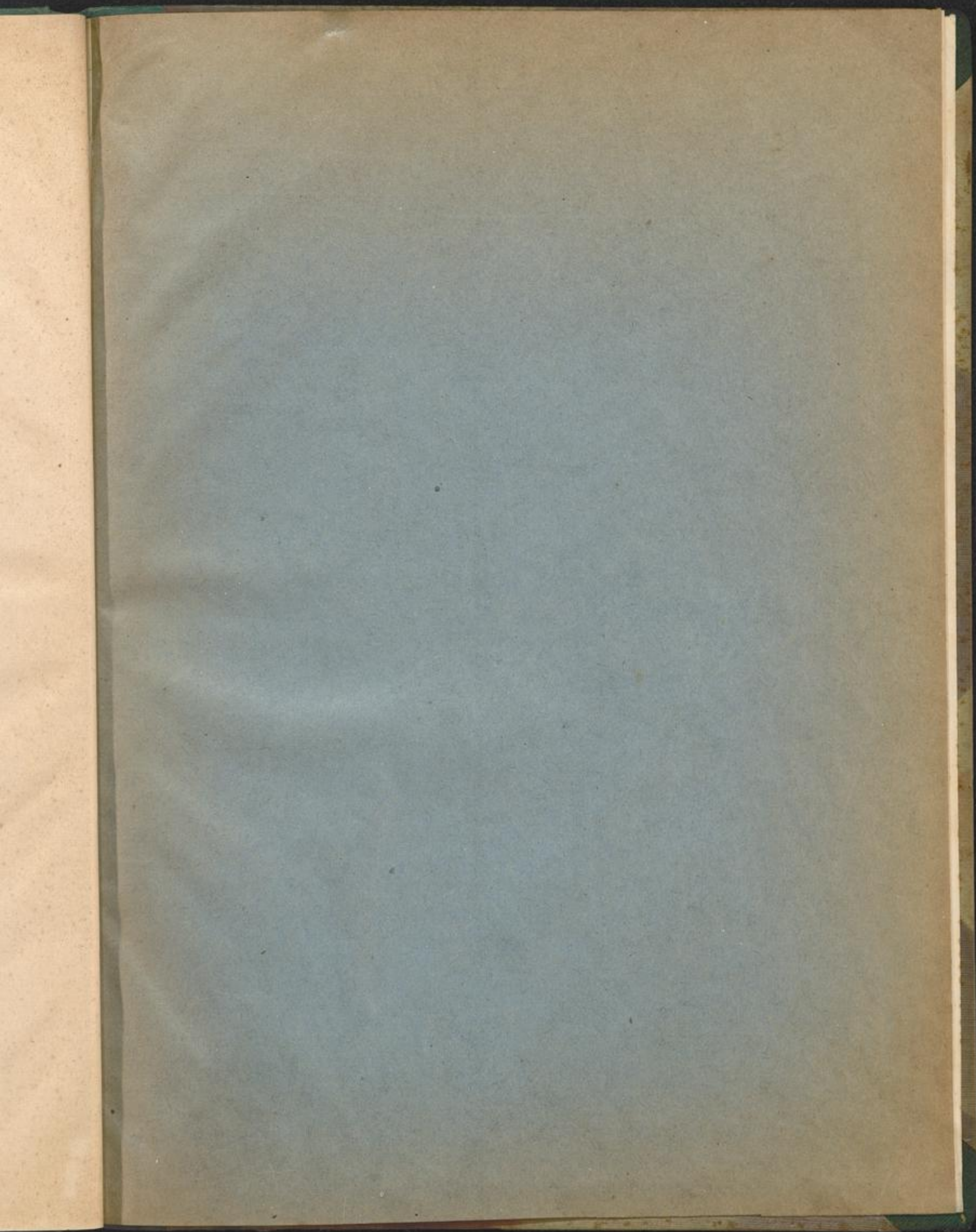
յայնժամ՝ յայտնեաց Պաւղոս վասն հրեշտակին որ երեւ
 10 էցաւ նմա եւ ասաց ցնա, թէ Առաջի Ապսեր կալոյ
 էս քոս է նազ բեկանի, եւ այր մի յերկերիւր եւ յեւ
 լանասան մարդոյ մի կորիցէ:

ԻԸ. Արդ յեղանելն էրէանց ի ծովէ անտի՝ բերին բարբարոսքն եւ
 խուժադուժքն կրակուտ մանրախոռիւ զնել կրակ եւ ջնուցանել զնոսա:
 Մատեաւ քաղեաց ի նմանէ եւ Պաւղոս. եւ ել քարբ մի եւ պատեցաւ
 զձեռամբ նորա: Աւ թուէր բնակչաց դաւառին թէ սպանանէ զնա. նա
 5 ճառճեցոյց զձեռն իւր եւ ընկեց զնա ի հուր անդր. ոչ մնասեաց նմա: Իսկ
 նորա իբրեւ տեսին ի ձեռն նորա զսպանողն՝ վրիժապարտ արեան կոչեցին
 զնա. իսկ իբրեւ ընկեց նա ի բաց եւ նմա ոչ մնասեաց, աստուած կոչեցին
 զնա, վասն զի ողորմութիւնս բազումս արար ի վերայ մեր, զի զսպանող
 սատակիչ բնակչաց դաւառիս այրեաց զնա ի հուր յանդիման մեր: Արար
 10 եւ այլ զաւրութիւնս * ի կզգոջ անդ, զի զհայր աստնջականին իւրոյ բժշկեաց 22
 նա ի դժուարին ցաւոց, եւ բազումք ի հիւանդացն որ անդ էին՝ տուաւ ի
 ձեռանէ նորա բժշկութիւն:

Արդ պատուեցան թոշակեցան եւ մօին ի Հռոմ: Արեւաց Պաւղոս
 զզլիաւորս Հրէիցն, եւ յայտնեաց նոցա, թէ վասն քրիստոնէութեան մատ-
 15 նեցաւ ի կապանս հեթանոսաց ի ձեռն Հրէից. եւ վասն զի կամեցան
 Հրեայքն սպանանել զիս, հարկ եղեւ ինձ հարկանել բողոք ի Ապսր. եւ
 կոչեցի զձեզ, եւ ոչ եթէ զի տեսից միայն զձեզ, այլ զի եւ պատմեցից ձեզ
 զայս ամենայն: Աւ խաւսեցաւ ընդ նոսա յառաւառէ մինչեւ ցերեկոյ վասն
 Վրիստոսի՝ յաւրինաց եւ ի մարդարէից: Արկորդեաց վասն անհաւատիցն որ
 20 ոչ կալան յանձնին զբանն Ասայեայ զոր ասաց, եթէ Օր լուիցեն մի իմասցին:
 Իսկ իբրեւ փորձեաց զնոսա, դարձեալ յիշեաց եւ վասն դործոց ձեռաց իւրոց
 զոր ետ վարձ տանն զերկեամ մի. խաւսել ընդ Հրեայս եւ ընդ հեթանոսս,
 որ ելանէին առ նա՝ վասն Վրիստոսի ոչ դադարէր. եւ ասէր թէ Յիսուս
 Որդի է Աստուծոյ, զի վասն նորա աշխատիմք եւ հասանիմք պսակացն
 25 ի ձեռն Տեառն մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի, ընդ որում Հաւր միանդամայն
 եւ Հոգւոյն սրբոյ փառք, իշխանութիւն եւ պատիւ յաւիտեանս: Ամէն:

9—12 = G. 439, 31—34. «յայտնեաց Պաւղոս վասն հրեշտակին, որ երեւեցաւ նմա եւ ասաց ցնա, թէ առաջի կայսեր կալոյ եւ դու, եւ նազ բեկանի, եւ այր մի յերկերիւր եւ եօթանասուն մարդոյդ որ են ի դմա՝ մի կորիցէ»:

ԻԸ. 1—12 յեղանել — բժշկութիւն = G. 444, 14—24. 446, 5—7: — 10 կզգոջ, աստնջականին T: — 12 ձեռնէ T: — 18—25 խաւսեցաւ — քրիստոսի = G. 454, 37—455, 7: — 20 մի իմասցին] միասցին T: — 22 հրեայս եւ ընդ հեթանոս T: — 26 ամէն T:

ՔՆՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՆԱԽՆԵԱՅ ՀԱՅՈՑ

Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան վերին հսկողութեան տակ ձեռ-
նարկուած է հրատարակել Նախնեաց Մատենադրութիւնը քննական ուսումնա-
սիրութեամբ:

Ձեռնարկութիւնս պիտի ընդգրկէ՝ առանց ժամանակագրական կարգի՝
Նախնեաց ըովանդակ Մատենադրութիւնը, թէ՛ ինքնագիր եւ թէ՛ թարգմանա-
կան, Ե. դարէն մինչեւ ԺԸ. դար:

Մէն մի հատոր լոյս պիտի տեսնէ կամ՝ ամբողջութեամբ առանձին եւ
կամ՝ պրակ առ պրակ, ըստ յարմարութեան նիւթին եւ պարագաներուն:

Լ Ո Յ Մ Տ Ե Ս Ա Ժ Ե Ն

ՀԱՏՈՐ Ա. — Սրբազան պատարագամատոյցը Հայոց: Բնութիւն եւ քնագիր.
աշխատասիրութեամբ Հ. Ե. Գաթըրճեանի եւ Հ. Ե. Տաշեանի:
1897, մեծ 8°, էջ ԻԱ + 747: Գինն՝ Փր. 52.—:

ՀԱՏՈՐ Բ. — ՊՐԱԿ 1. — Ս. Եփրեմի Մեկնութիւն Գործոց առաքելոց:
Քնագիր. հրատարակեց Հ. Ն. Ակիմեան: 1921, մեծ 8°, էջ 40:
Գինն՝ Փր. 5.—:

Եւ

ձեռ-
մաս-

արգի՝
հանա-

նիւ եւ
:

նագիր.
հանի:

պիտոց:
էջ 40:

